

TAMPEREEN YLIOPISTO

Oletko katsonut hevosta silmiin?

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta erityistä tukea tarvitsevien
lasten ja nuorten kuntoutuksessa

Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna
Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

LAURA MUSTONEN

Kevät 2008

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna

LAURA MUSTONEN: ”Oletko katsonut hevosta silmiin?” Sosiaalipedagoginen hevostoiminta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa.

Kasvatustieteen pro gradu- tutkielma, 73 sivua, 2 liitesivua

Toukokuu 2008

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia sosiaalipedagogisen hevostoiminnan merkitystä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Tutkimuksen erityisenä mielenkiinnonkohteena oli sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaisten kokemukset siitä, miten hevosten kanssa talliyhteisössä toiminen vaikuttaa erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutumiseen ja mitä erityismahdollisuuksia sosiaalipedagoginen hevostoiminta pitää sisällään. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on vielä nuori ja kohtalaisen tuntematon kuntoutusmuoto, joten tutkimuksen tavoitteena oli myös tarkentaa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käsitettä.

Tutkimuksen teoreettisessa osassa tarkasteltiin ratsastusterapiaa ja sen erilaisia osa-alueita. Sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan paneuduttiin perehtymällä ensin ratsastusterapiaan ja sosiaalipedagogiikkaan sosiaalipedagogisen ajattelun viitekehyksessä. Tutkimuksen teoreettisessa osassa tarkasteltiin seikkailu- ja elämyspedagogiikan merkitystä kuntoutusprosessissa sekä erilaisia syitä ja tapoja, miten ratsastusterapia voi tukea yksilön kasvua ja kehitystä. Teoreettisessa osassa esiteltiin myös eläinten merkitystä ihmisten kuntoutusprosesseissa sekä sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta aiemmin tehty kehittämishanke.

Tämä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus eli ymmärtämiseen pyrkivä. Tutkimuksen tavoitteena oli käsitteellistää tutkittava ilmiö, joka tässä tutkimuksessa oli sosiaalipedagoginen hevostoiminta. Tutkimuksen aineisto kerättiin avoimilla kysymyslomakkeilla. Tällä menetelmällä saatiin tutkittavien oma ääni parhaiten kuuluviin ja tutkimuksen kannalta riittävän monelta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijalta tietoa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan soveltuvuudesta kuntoutusmuodoksi erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Tutkimukseen osallistui kahdeksan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijaa. Tutkimukseen vastanneilla oli hyvin erilainen tausta sekä kuntoutustoiminnan että hevostoiminnan suhteen, ja he asuivat eri puolilla Suomea. Kaikilla vastanneilla oli kuitenkin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toteuttamiseen vaadittava koulutus ja asiantuntemus.

Tutkimustulosten mukaan sosiaalipedagoginen hevostoiminta sopii erinomaisesti erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutukseen. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kulmakivet ovat yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on tuloksellinen ja kokonaisvaltainen kuntoutusmuoto, jolla on positiivisia vaikutuksia esimerkiksi kuntoutettavan minäkuvan ja itsetunnon kehitykseen sekä sosiaalisten taitojen oppimiseen. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on läheisessä yhteydessä luontoon. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sisältää sekä kuntoutusmuodon että menetelmän kuntoutustyöhön. Sosiaalipedagogista hevostoimintaa voidaan käyttää sekä ennaltaehkäisevässä että kuntouttavassa mielessä.

Avainsanat: sosiaalipedagoginen hevostoiminta, ratsastusterapia, sosiaalipedagogiikka, toiminnallinen kuntoutus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	RATSASTUSPEDAGOGIA EHKÄISEMÄÄN LASTEN JA NUORTEN SYRJÄYTYMISTÄ	8
3	ELÄIMET SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN APUVÄLINEINÄ.....	10
4	RATSASTUSTERAPIAN KÄSITTEESTÄ.....	12
4.1	Ratsastusterapia.....	12
4.2	Erityisryhmien ratsastus	12
4.2.1	Hippoterapia, heilpedagoginen ratsastus ja vikellys sekä vammaisratsastus.....	13
4.3	Ratsastusterapia Suomessa	15
4.3.1	Ratsastusterapeuttien koulutus Suomessa.....	15
5	SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA.....	17
5.1	Ratsastus toiminnallisena terapiana.....	17
5.2	Sosiaalipedagogiikan historiallista taustaa	18
5.2.1	Sosiaalipedagogiikan käsite	18
5.2.2	Sosiaalipedagoginen ammatillisuus.....	19
5.3	Sosiaalipedagogisen toiminnan menetelmät.....	21
5.3.1	Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteet.....	21
5.3.2	Psykososiaalinen työ ja sosiaalipedagoginen työ.....	22
6	SEIKKAILU- JA ELÄMYSPEDAGOGIIKKA KUNTOUTTAJANA SOSIAALIPEDAGOGISESSA VIITEKEHYKSESSÄ	23
6.1	Elämyspedagogiikka.....	24
6.2	Elämyspedagogiikan oppimisprosessiin liittyvät periaatteet.....	25
6.3	Hevosen käyttö terapiassa.....	26
6.4	Ratsastusterapia oppimisen tukena.....	27
6.5	Ratsastusterapia sosiaalisten taitojen opettelussa.....	27
6.6	Ratsastusterapia minäkuvan ja itsetunnon kehittämisessä.....	28
6.7	Mielenterveyden tukemisessa	29
7	SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA KUNTOUTUSMUOTONA.....	31

8	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	33
8.1	Fenomenologis- hermeneuttinen tutkimus	33
8.2	Aineiston keruu	34
8.3	Aineiston purkaminen ja analysointi.....	36
9	TUTKIMUSTULOKSET.....	38
9.1	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on sosiaalipedagogisesti orientoitunutta kuntouttavaa hevostoimintaa.....	38
9.1.1	Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan peruselementit – yhteisöllisyys, toiminnallisuus, elämyksellisyys	40
9.2	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on mielekäs, monipuolinen ja tuloksellinen kuntoutusmuoto sekä kuntouttajille että kuntoutettaville.....	40
9.3	Hevosen ystävyys on portti terveempään elämään	42
9.4	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sopii kuntoutusmenetelmäksi miltei aina, kun kuntoutettavina on lapsia tai nuoria	45
9.5	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on kuntoutus- ja hevosalan ammattilaisten työväline .	46
9.6	Toiminnallinen ryhmäkuntoutus sekä hevosen kanssa koettu elämyksellisyys kuntouttavat erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria	47
9.7	Kokonaisvaltainen kuntoutuminen: terve mieli, uudet ystävät ja vastuu itsestä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tuloksena	50
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	52
10.1	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on sosiaalipedagogisesti orientoitunutta hevostoimintaa, jolla on kuntoutustavoite.....	52
10.2	Sosiaalipedagogisen hevostoiminta – tuloksekas kokonaisvaltainen kuntoutusmuoto.....	53
10.2.1	Hevonen yhteistyökumppanina	54
10.3	Elämyksellistä kuntoutusta talliympäristössä	54
10.4	Hevonen auttaa avaamaan vuorovaikutuksen solmuja.....	56
10.5	Sosiaalipedagoginen hevostoiminta – erinomainen kuntoutusmenetelmä ammattilaisten käyttöön.....	57
10.6	Ryhmäkuntoutus ja hevosen ystävyys apuna erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa.....	58
10.7	Psyykkisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti vahvemmat hevostenystävät.....	59
11	POHDINTOJA.....	62

12	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS, EETTISYYS JA JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET.....	66
12.1	Tutkimuksen luotettavuus.....	66
12.2	Tutkimuksen eettiset kysymykset	68
12.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	68

1 JOHDANTO

Syrjäytyminen on yksi aikakautemme merkittävimmistä yhteiskunnallisista ongelmista. Erityisesti lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntyminen sekä ajautuminen ongelmiseen sosiaalisten tuki- ja toimintaverkkojen ulottumattomiin on jatkuvasti voimistumassa. Suomessa viimeaikaiset lapsi- ja nuorisotutkimukset ovat raportoineet pahoinvoinnin sekä syrjäytymiskiirteen pahenemisesta. Yhä useammalla lapsella ja nuorella esiintyy mielenterveysongelmia, ja samalla ongelmien vaikeusaste on jatkuvasti syventynyt. Valtaosalla lapsista ja nuorista ongelmien taustalta löytyy perheongelmia, jotka näkyvät lasten ja nuorten käyttäytymishäiriöinä sekä edelleen muina ongelmina. Kuntien voimavarat ennaltaehkäisevään työntekoon alkavat hiljalleen loppua, sillä viime vuosien jatkuvasti lisääntyneet lainsäädölliset velvoitteet ovat hajauttaneet ja venyttäneet kuntien perusturva- ja opetussektorin resurssit äärimmilleen. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten määrä tulee kasvamaan koko ajan. (Koistinen 2005, 1.)

Koistisen (2005, 2) mukaan lasten ja nuorten auttamisella on kiire. Ennaltaehkäisevän työn, varhaisen havaitsemisen ja varhaisen puuttumisen merkitys korostuu syrjäytymistyössä yhä selvemmin. Lastensuojelutyössä onkin jatkuvasti lisääntyvä tarve vaihtoehtoihin työmuotoihin, joiden avulla lapsia ja nuoria pystyttäisiin auttamaan erilaisissa psykososiaalisissa ongelmissa. Eläinten käyttö apua tarvitsevien ihmisten palvelijana lisääntyy jatkuvasti (Viialainen 2004, 33). Eläinten terapeuttinen vaikutus ihmisiin on ilmeistä. Pitkä perinne ja kansainväliset esimerkit osoittavat, että esimerkiksi hevosen ja ihmisen vuorovaikutuksessa syntyy sellaisia eheyttäviä voimavaroja, jotka hoitavat ja kuntouttavat ihmisen kokonaisuutta. (Koistinen 2005, 2.)

Palolan (2003, 78) mukaan ratsastusterapiaa ja erilaista hevosten kanssa toimimista on käytetty kuntouttavana terapiamuotona ihmisten fyysisessä, psyykkisessä, sosiaalisessa ja pedagogisessa kuntoutuksessa. Ratsastuksen käyttö fyysisen kuntoutuksen puolella onkin jo yksi yhteiskunnan tukemista kuntoutusmuodoista. Varsinainen ammatillisen ratsastusterapian käyttö psyykkisellä, sosiaalisella ja kasvatuksellisella puolella on kuitenkin vielä hyvin vähäistä. Merkittävimpänä syynä tähän lienee rahoituksen puute. Virallista asemaa rahoitusjärjestelyineen ratsastusterapialla ei Suomessa vielä toistaiseksi ole. Erilaiset lasten ja nuorten kanssa työskentelevät tahot käyttävät tallitoimintaa jossain määrin lasten ja nuorten sosiaalisen kasvun

tukemisessa. Tämä tapahtuu pääasiallisesti ratsastustallien tarjoamissa puitteissa. Hevosten avulla toteutettavaa sosiaalista kuntoutusta on alettu Kari Koistisen aloitteesta kutsua sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin tarkastella sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttöä kuntoutusmuotona erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa. Tutkimuksen lähtökohtana on toisaalta oma, koko elämän kestänyt hevosharrastukseni sekä toisaalta kiinnostus hevosten kanssa toimimisen kuntouttavasta vaikutuksesta ihmisiin. Itselläni on yli kymmenen vuoden kokemus talliyhteisöön kuulumisesta, ratsastuksesta sekä erilaisista hevosten kanssa tehtävistä töistä. Nyt halusinkin selvittää, miten sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaiset kokevat tämän toiminnan, ja sopiiko sosiaalipedagoginen hevostoiminta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutukseen.

Tämä tutkimus rakentuu teoreettisesta ja empiirisestä osasta. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tutkimustyö on vielä hyvin vähäistä, mutta teoreettisen osan alussa tuon kuitenkin esille aiheesta tehdyn kehittämishankkeen (luku 2). Seuraavaksi tarkastelen tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä kuten eläinavusteista terapiaa, ratsastusterapiaa ja sen erilaisia osa-alueita (luvut 3 ja 4). Tarkkaa rajausta ratsastusterapian osa-alueiden välille on siltikin mahdotonta ja myös osin tarpeetonta rakentaa. Ratsastusterapian moniulotteinen tarkastelu luo kuitenkin viitekehyksen sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käsitteen rajaamiselle. Tarkemmin olen perehtynyt sosiaalipedagogiikkaan ja sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan kuntoutuksen viitekehyksessä (luvut 5 ja 6). Olen myös pyrkinyt määrittelemään sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käsitettä suhteessa ratsastusterapiaan. Lisäksi olen tuonut esille syitä ja tapoja, millaisilla eri ratsastusterapian keinoilla voidaan tukea yksilön kasvua ja kehitystä (luku 6 ja 7). Keskeisten teoreettisten käsitteiden määrittelyn jälkeen esittelen tutkimuksen metodologisen viitekehyksen sekä tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykset luvussa 8. Tämän jälkeen perustelen tässä tutkimuksessa tehdyt valinnat sekä kerron tarkemmin tutkimuksen toteuttamisesta. Luvussa 8 ilmenee, että tutkimusote on sekä aineistonkeruu- että analyysivaiheessa kvalitatiivinen. Luvussa 9 esittelen tutkimustulokset sekä luvuissa 10 ja 11 keskityn tarkastelemaan saatuja tutkimustuloksia asetettujen tutkimuskysymysten pohjalta. Viimeisessä luvussa, luvussa 12, käsittelen tutkimuksen luotettavuutta, eettisiä kysymyksiä sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 RATSASTUSPEDAGOGIA EHKÄISEMÄÄN LASTEN JA NUORTEN SYRJÄYTYMISTÄ

Viime vuosina Suomessa on yhä enemmän alettu kiinnittää huomiota lasten ja nuorten pahoinvointiin ja syrjäytymiseen (esim. Koistinen 2005). Vaihtoehtoisia työmuotoja lasten ja nuorten auttamiseksi etsitään jatkuvasti. Tutkimukseni aiheena oleva sosiaalipedagoginen hevostoiminta on uusi ja tuntematon kuntoutusmuoto, jonka tutkimus ja toiminta on Suomessa vielä hyvin vähäistä. Seuraavaksi esittelen tiittävästi ainoan sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta tehdyn kehittämishankkeen. Tämä kehittämishanke on kuitenkin tässä pro gradu -tutkielmassa keskeisessä asemassa, ja tulen viittaamaan siihen useaan otteeseen tutkielman edetessä. Esittelemässäni kehittämishankkeessa käytetään vielä nimeä ratsastuspedagogia, mutta nykyään samasta toiminnasta käytetään käsitettä sosiaalipedagoginen hevostoiminta.

Vuoden 2001 keväällä Suomen Ratsastajainliitto (SRL) käynnisti opetusministeriön myöntämän apurahan turvin ”Ratsastuspedagogia ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä” -nimellä kulkevan kehittämishankkeen. Hankkeen tarkoituksena on kehittää ja tukea hevostoiminnan avulla tehtävää lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisevää työtä sekä kuntouttavaa työtä jo syntyneiden vaurioiden korjaamiseksi. Hankkeen kohderyhmänä ovat kaikki talliyhteisöt. Kehittämishankkeen keskeisenä tavoitteena on nostaa talliyhteisössä tehtävän lapsi- ja nuorisotyön merkitys yhteiskunnalliseen tietoisuuteen sekä alkaa kehittää ratsastuspedagogista toimintaa systemaattisesti. (Koistinen 2005, 2.)

Ratsastuspedagogia, jolle ei suoranaisena käännöksenä tai käsitteenä löydy sopivaa vastinetta kansainvälisestä tiedeyhteisöstä tai käytännöstä, on kuitenkin toimintana useassa maassa käytetty toimintamalli. Kehityshankkeen piirissä kehitteillä oleva ratsastuspedagogiikka-käsitteen määrittely pohjautuu sosiaalipedagogiseen ajattelumalliin. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa korostuu yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys. Ratsastuspedagogiikka voidaankin määritellä sosiaalipedagogisesta teoreettisesta ja käytännöllisestä viitekehyksestä lähteväksi työksi,

jonka tavoitteena on lasten ja nuorten sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukeminen hevosen kanssa tapahtuvassa toiminnassa. (Koistinen 2005, 4–5.)

Koistisen (2005, 7) mukaan kehittämishankkeen tärkeimmät tulokset ja havainnot tukevat sitä ennakkokäsitystä, että syrjäytymisen ehkäisemiseen ja syntyneiden vaurioiden kuntouttamiseen liittyvää työtä tehdään talliyhteisöissä ja lastensuojeluun liittyvässä toiminnassa varsin laajasti. Lähes kaikki selvitykseen osallistuneet tallit ovat sitä mieltä, että syrjäytymisen ennaltaehkäisevä työ kuuluu tallien toimintaan. Selvitykseen osallistui noin sata SRL:n hyväksymää tallia, reilu sata järjestäytymätöntä tallia ja noin 130 lastensuojelun piiriin kuuluvaa sijaishoitoyksikköä.

Koistisen (2005, 7–8) mukaan SRL:n hyväksymistä talleista kahdessa kolmasosassa ja järjestäytymättömistä talleista yhdessä kolmasosassa tehdään joko itse tai jonkun tahon kanssa yhteistyötä syrjäytymisen ongelmaryhmien kanssa. Suurimmalla osalla oireilevista lapsista ja nuorista ongelmien taustalla on perheongelmia, joista seuraa muita lisäongelmia. Lähes kaikissa talleilta tulleissa vastauksissa tuotiin esiin se tosiseikka, että erilaiset ja eriaisteiset ongelmat ovat lisääntyneet jatkuvasti myös normaaleissa asiakaskunnissa.

Kehittämishankkeeseen vastanneet kohtaavat joka päivä työssään lasten ja nuorten hädän. Lasten ja nuorten ongelmat etsivät uusia purkautumiskanavia, ja tämä näkyy kaikessa toiminnassa. Talleilta tulleissa vastauksissa toivottiin pikaista henkilöstön lisä- ja täydennyskoulutusta. (Koistinen 2005, 8.)

Kehittämishankkeen vastaajat toivoivat Koistisen (2005, 8–9) mukaan, että paikallisesti voitaisiin kehittää toimivia malleja, joissa kuntien perusturva, koulutoimi, nuoriso- ja vapaa-aikatoimi sekä KELA saataisiin mukaan työhön kehittämään ratsastuspedagogisen toiminnan malleja ja rahoitusta. Ihmetystä herätti myös se, että valtakunnallisesti ei ole olemassa käytäntöä, jossa hevostoiminta voisi saada rahoitusta suoraan myös muuhun kuin perinteiseen ratsastusterapiaan. Nyt KELA ei hyväksy kuin koulutettujen terapeuttien antaman kuntoutuksen lääkärin diagnoosin perusteella. Tämä jättää ulkopuolelle mittavan osan sellaisista lapsista ja nuorista, joilla ei välttämättä ole diagnoosiin perustuvaa suositusta tai lähetettä.

Suomen Ratsastajainliiton johtama ratsastuspedagogiikan kehittämishanke alkoi vuonna 2001. Suomen ratsastajainliitto ja Kuopion yliopiston sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos halusivat yhdistää voimavaransa ja ryhtyä kehittämään talliyhteisöjen toimintaa lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja syntyneiden vaurioiden kuntouttamiseksi. Tavoitteena on teorian ja käytännön yhdistäminen kehittämistoimintaan. Tulevaisuuden visiona on, että ratsastuspedagogiikasta kehittyä Suomessa merkittävä lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevän toiminnan sekä sosiaalisen kasvun tukemisen ja kuntoutuksen osaamisalue. (Koistinen 2005, 8–9.)

3 ELÄIMET SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN APUVÄLINEINÄ

Eläimillä on todettu olevan terapeuttinen vaikutus ihmiseen: eläimen koskettaminen alentaa verenpainetta, vähentää stressiä sekä vapauttaa endorfiinia eli mielihyvähormonia. Hoitavassa tarkoituksessa eläimiä on hyödynnetty muun muassa erilaisissa lastensuojelulaitoksissa, perhekodeissa, vanhainkodeissa ja vammaisten hoitopaikoissa. Monimuotoiset ja laajat ongelmat (esimerkiksi syrjäytyminen) vaativat tuekseen uusia ja erilaisia menetelmiä. Muun muassa tästä syystä eläinavusteinen toiminta on yleistymässä vähitellen myös Suomessa. (Viialainen 2004, 33; Okulov 2007.)

Eläinten vaikutus ihmisen terveyteen on tunnettu jo kauan muun muassa Keski- Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Eläinten terapeuttista merkitystä tutkinut Aubrey Fine (2000) jakaa tutkimuksen kahteen ryhmään: 1) eläimet erityisen terapian tarjoajina ja 2) eläimet ihmisen terveyden edistäjinä. Ammatillinen eläinavusteinen terapia toteutetaan aina koulutetun terapeutin kanssa, kun taas eläinavusteinen toiminta voi olla vapaamuotoisempaa. Boris Levinsonin (1981) mukaan tulevaisuuden eläinavusteisen tutkimusterapian tutkimushaasteet ovat seuraavat: 1) eläinten rooli eri ihmiskulttuureissa ja etnisissä ryhmissä kautta aikojen, 2) ihmisen kanssa elävien eläinten vaikutus ihmisen persoonallisuuden kehitykseen, 3) ihmisen ja eläimen välinen viestintä sekä 4) eläimen terapeuttinen käyttö psykoterapiassa, laitoksissa sekä vammaisten ja vanhusten asuinpalveluissa. (Viialainen 2004, 34.)

Eläinavusteinen terapia

Okulovin (2007) mielestä eläinavusteisella terapialla tarkoitetaan korjaavaa toimintaa, jossa hoito tapahtuu terapeutin, hoidettavan ja eläimen muodostamassa kolmiossa, missä hoidon kohteena on yksilön fyysinen tai psyykinen ongelma, vamma tai puute. Tästä esimerkkinä on virallisestikin terapiamuodoksi hyväksytty ratsastusterapia. Ratsastusterapian rinnalle on noussut hevosten

käyttäminen syrjäytymisen tai erilaisten sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseen sekä hoitoon, jolloin hoitaminen tapahtuu yksilön, hänen yhteisönsä ja ammattihenkilön kesken.

Viialaisen (2004, 34) mukaan Suomessa eläinten terapeuttista vaikutusta on tutkittu hyvin vähän. Käytännön kokemuksia ja kehittämishankkeita on sen sijaan ollut useita, ja näihin on myös osittain voinut liittyä tutkimusta.

4 RATSASTUSTERAPIAN KÄSITTEESTÄ

4.1 Ratsastusterapia

Lammin (1985, 23) mukaan terapeutinen ratsastus on suhteellisen uusi ja vähän tunnettu terapiamuoto. Termien käyttö vaihtelee vielä nykyäänkin suuresti eri maiden välillä. Kansainvälinen yhteistyö on alalla vähäistä, ja tästä syystä yhteisiä käsitteitä ei ole toistaiseksi määritelty.

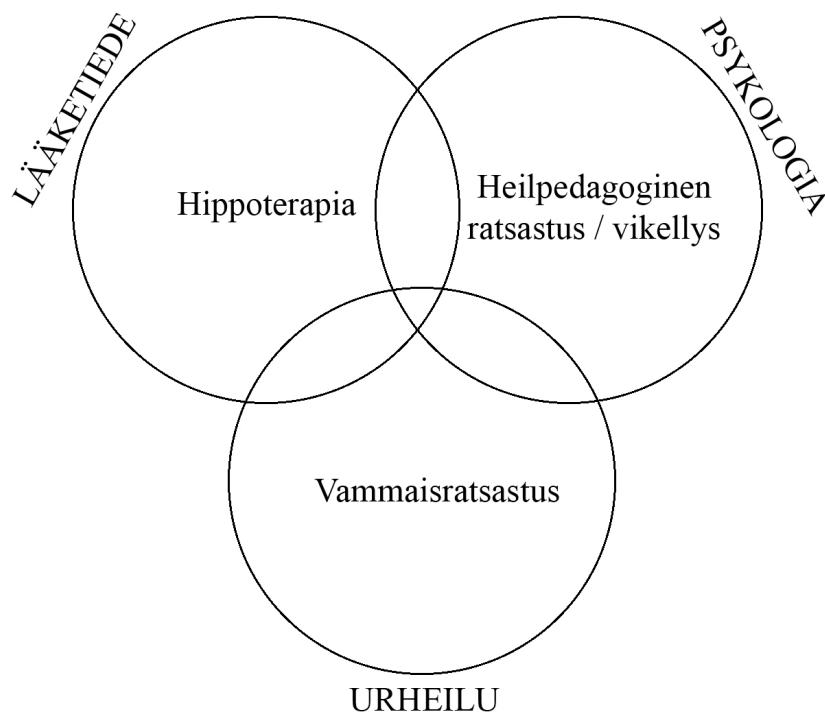
Palola (2003, 80) puolestaan toteaa, että ratsastusterapiaa käytetään psyykkisesti tai sosiaalisesti häiriintyneiden lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Ratsastusterapia on aina yksilöllisesti tavoitteellista kuntoutusta, jonka tehtävänä on tukea ja täydentää sosiaalisen, kasvatuksellisen, lääkinnällisen tai psykiatrisen kuntoutuksen tavoitteita.

Ratsastusterapian päämääränä ei ole ratsastustaidon hankkiminen, vaan yksilön itsensä fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen kokonaishallinta. Tavoitteena voivat esimerkiksi olla itsekunnioituksen ja itsetietoisuuden parantuminen sekä rohkeuden, motivaation, huomiokyvyn keston ja itsekontrollin lisääntyminen. Tavoitteena voivat olla myös avaruudellisen suuntautumisen helpottuminen (esimerkiksi oikea- tai vasenkäsite) sekä fyysisen ja psyykkisen hyvinolontunteen saaminen. Myös käyttäytymisen, tunteiden, vuorovaikutustaitojen, kehon motoriikan ynnä muun sellaisen hallinnan oppiminen ovat tärkeitä tavoitteita. Näiden taitojen odotetaan siirtyvän myös asiakkaiden jokapäiväiseen elämään. Ratsastusterapian indikaatioita ovat erilaiset oppimis- ja keskittymisvaikeudet, henkinen ja sosiaalinen jälkeenjääneisyys, erilaiset aivo-organiset häiriöt sekä erilaiset neuroosit. Saksassa on lisäksi saatu myönteisiä kokemuksia depression ja anoreksian hoidosta ratsastusterapialla. Ratsastusterapiaa toteuttaa koulutettu ratsastusterapeutti yhteistyössä hevosen kanssa. (Lammi 1985, 25; Palola 2003, 80.)

4.2 Erityisryhmien ratsastus

Erityisryhmien ratsastuksella tarkoitetaan kaikkea ratsastusta ja hevosten käyttöä terapeuttisiin tarkoituksiin. Pitkien tutkimusten ja käytännön tuomien kokemusten jälkeen muun muassa Keski-

Euroopan maissa terapeutinen ratsastus on jaettu kolmeen alaryhmään: lääketiede, kasvatus tai psykologia ja urheilu tai virkistys. Saksassa käytetään myös yläkäsitettyä terapeutin ratsastus, joka jaetaan seuraavan kuvion mukaisiin osa-alueisiin:

KUVIO 1. Terapeutin ratsastuksen osa-alueet Saksalaisen määrittelyn mukaan (Lammi 1985, 24).

4.2.1 Hippoterapia, heilpedagoginen ratsastus ja vikellys sekä vammaisratsastus

Hippoterapia on lääkärin määräämä ja valvoma lääkintävoimistelullinen käsittelymetodi, jonka toteuttaa lääkintävoimistelija. Hippoterapiaa on käytetty lähinnä kuntoutuksen ja lääkinnällisen hoidon alueella, missä hevonen on elävänä harjoitusvälineenä. Hippoterapiassa ei ole minkäänlaisia ratsastuksellisia tavoitteita, ja siinä käytetään vain hevosen käyntiaskelta. (Lammi 1985, 24.)

Lammin (1985, 24) mukaan hippoterapian lähtökohtana on hevosen selän kolmiulotteinen liike, joka välittyy ratsastajaan keinuvana liikkeenä, jonka toistuvuus on noin 80–110 impulssia minuutissa. Kun tähän lisätään hevosen ruumiinlämpö, joka on noin yhdestä puoleentoista astetta ihmisen ruumiinlämpöä korkeampi, saadaan terapeutin yhdistelmä, jonka korvaaminen teknisin keinoin on hankalaa.

Hippoterapiaa on käytetty mm. kuntoutukseen, joka tähtää pään kannatuksen ja asennon parantumiseen, yläraajojen symmetriaan, vartalon oikaisuun ja rotaatioiden parantumiseen. Indikaatioita hippoterapian käyttöön ovat muun muassa lasten ja aikuisten erilaiset hermostoperäiset liikuntahäiriöt, koordinaatiokyvyn häiriöt, tasapainohäiriöt ynnä muut vastaavat. Hippoterapiaa käytetään myös havaintokyvyn parantamiseen, keskittymiskyvyn ja ryhmäkäyttäytymisen harjoittamiseen, motivoitumiseen, itseluottamuksen parantamiseen sekä rohkeuden ja tahdon lisäämiseen. (Lammi 1985, 24–25.)

Heilpedagoginen ratsastus ja vikellys* sen sijaan määritellään Lammin (1985, 25) mukaan pedagogisiksi, kasvatukselliseksi toimenpiteiksi. Heilpedagogista ratsastusta ja vikellystä on käytetty etupäässä psyykkisen ja sosiaalisen kuntoutuksen ja kasvatuksen alueilla. Varsinaisen ratsastuksen lisäksi keskeistä on myös hevosten hoito ja kaikenlainen toiminta tallissa.

Heilpedagogisen ratsastuksen tavoitteita ovat muun muassa itsekunnioituksen ja -tietoisuuden parantuminen, rohkeuden, motivaation, keskittymisen ja itsekontrollin lisääntyminen, avaruudellisen suuntautumisen helpottuminen sekä fyysisen ja psyykkisen hyvinolontunteen saaminen. Indikaatioita ovat myös esimerkiksi erilaiset oppimis- ja käyttäytymishäiriöt, henkinen ja sosiaalinen jälkeenjääneisyys, erilaiset aivo-organiset häiriöt sekä erilaiset neuroosit. Ratsastuksella on todettu olevan positiivisia vaikutuksia myös esimerkiksi depressioiden ja anoreksian hoidossa. Elävän olennon tuomien erityispiirteiden avulla kasvatuksessa ja kuntoutuksessa on usein kyetty saavuttamaan parempia tuloksia kuin perinteisillä menetelmillä. (Lammi 1985, 25; Purjesalo, K. 1991, 40–41.)

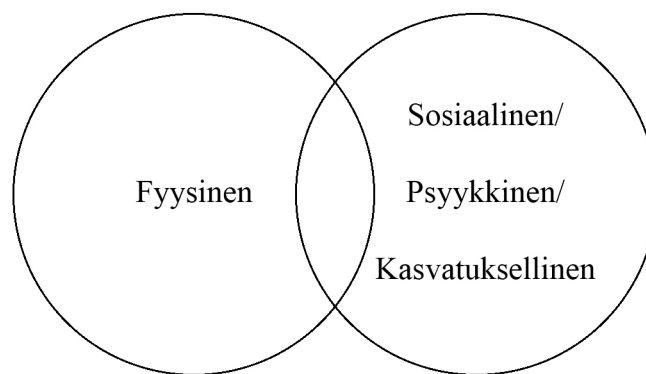
Vammaisratsastus ja vikellys ovat puolestaan laajentaneet urheiluaktiviteettien tarjontaa suuntaan, joka on tähän saakka ollut avoinna vain ei-vammaisille. Tämän seurauksena onkin selvinnyt, että monien vammaisten henkilöiden on mahdollista oppia ratsastamaan. (Purjesalo 1991, 43.) Suomessa vammaisratsastus-termiä käytetään viittaamaan ratsastukseen vammaisten harrastuksena ja urheilulajina. Vammaisratsastuksessa ohjaajana toimii koulutettu vammaisratsastukseen erikoistunut ratsastuksenopettaja tai -ohjaaja. (Palola 2003, 79.)

Ratsastus sopii kuntoutukseen myös siksi, että sitä on helppo mukauttaa ja soveltaa. Vammaisille, joiden liikuntamotivaatio on heikko, tarjoaa ratsastus Lammen (1985, 26) mukaan passiivisemmän vaihtoehdon aktiiviseen urheilun harrastamiseen. Ratsastuksella on positiivisia vaikutuksia minäkuvaan ja persoonallisuuteen, ja se tarjoaa samalla vapaa-ajan harrastuksen, joka auttaa sosiaalistumisessa.

*Suomessa vikellyksen käyttö erityisryhmien kohdalla on harvinaisempaa. Vikellyksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa hevosta juoksetetaan ympyrällä liinassa.

4.3 Ratsastusterapia Suomessa

Palolan (2003, 80–81) mukaan Suomessa on kehitetty ratsastusterapiamalli, jonka lähtökohtana on ajatus ihmisestä kokonaisuutena. Kokonaisuuden osia – fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista – ei jyrkästi eroteta toisistaan. Suomessa ratsastusterapia sisältyy Kelan korvaaman lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin. Ratsastusterapia on painottunut fysioterapeuttiseen liike- ja liikuntahoitoon. Kela korvaa ratsastuksen sairaskorvauslain nojalla ja näkee ratsastuksen olevan fysioterapiaan rinnastettava hoidollinen toimenpide. Vammaispalvelulain nojalla ratsastusta voidaan korvata sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvänä sopeutumisvalmennuksena. (Purjesalo 1991, 49.)

KUVIO 2. Suomalainen malli ratsastusterapiassa (Palola 2003, 81).

4.3.1 Ratsastusterapeuttien koulutus Suomessa

Suomessa ratsastusterapeuttien koulutus on saanut alkunsa vuonna 1988. Koulutusta toteutetaan ammatillisena ja monimuotoisena täydennyskoulutuksena, joka kestää kolme vuotta. Koulutukseen pääsyn edellytyksiä ovat terveys- tai sosiaalialan vähintään opisto- tai ammattikorkeakoulutason peruskoulutus, kahden vuoden työkokemus alalla ja hyvä hevosmiestaito. Useissa muissa maissa, joissa on ratsastusterapeuttien koulutusta, opinnot ovat erilaiset fyysisen (kuviossa 1 hippoterapia) ja psyykkisen tai kasvatuksellisen (kuviossa 1 heilpedagoginen ratsastus) ratsastusterapian alueilla. Suomalaisen mallin mukaan ihmisen eri osia – fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista – ei tiukasti eroteta toisistaan. Opiskeluun liitetään sekä fyysisen kuntoutuksen että psyykkisen, sosiaalisen ja kasvatuksellisen ratsastusterapian alueita. (Palola 2003, 80.)

Kuopion yliopistossa toimii lisäkoulutusohjelma, jossa järjestetään täydennyskoulutusta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan saralla. Syksyllä 2006 käynnistynyt koulutus on jo neljäs

lajiaan, ja se toteutetaan yhteistyössä Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen ja Ypäjän hevosopiston kanssa. (Elmeranta 2007.)

5 SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA

5.1 Ratsastus toiminnallisena terapiana

Lasten ja nuorten lisääntyvä pahoinvointi on viimeisen parinkymmenen vuoden aikana pakottanut löytämään uusia kuntouttavia työtapoja nuoriso- ja sosiaalityössä (esim. Koistinen 2005). Erilaiset toiminnalliset terapiat ja menetelmät ovat vakiintuneet osaksi nuorten kanssa tehtävää työtä. Näille työtavoille on kehitelty useita käsitteitä ja teoriakehyksiä, jotka ovat usein keskenään hyvin samanlaisia. (Palola 2003, 81.)

Palolan (2003, 81) mukaan käsitettä psykososiaalinen työ voidaan lähestyä hyvin monesta näkökulmasta. Psykososiaaliselle työlle on kuitenkin ominaista pyrkimys psykologisen ja sosiaalisen tietämyksen vuorovaikutukseen, siinä pyritään ottamaan kantaa psykologisen ja sosiaalisen suhteeseen.

Toikko (1997, 171) puolestaan näkee psykososiaalisen lähestymistavan yleiskäsitteenä kuvamaan tapauskohtaista orientaatiota, jossa työn yksilökohtainen ja terapeutin luonne korostuu. Toikon (1997, 180) mukaan sosiaalityön orientaatiot jaetaan psykososiaaliseen, sosiaaliturvapolitiittiseen, sosiokulttuuriseen ja sosiaalipedagogiseen lähestymistapaan.

Psykososiaaliseen työhön liitetään usein elämän hallintaan viittaava terapeutin orientaatio. Psykososiaalisessa työssä korostuu muutoksen merkitys. Psykososiaalinen työ käsittää intrapsyykkisen (yksilön sisäinen maailma) ja rakenteellisen tason sekä vuorovaikutustason. Työtehtävien luonne vaihtelee käytännöllisen, pedagogisen, terapeutin ja sosiaalisen välillä. Psykososiaalisessa työssä tavoitteet ovat spesifit ja rajatut ja ongelman ratkaisuun pyritään tietyllä, ennalta määrättyllä, aikavälillä. Yksilöterapeuttisessa viitekehityksessä on tavoitteena vapauttaa lapsen tai nuoren kykyjä ja voimavaroja persoonalliseen eheytykseen, kuten ahdistuneisuuden vähentämiseen, itsetunnon vahvistamiseen ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Lapsille, joilla on puutteellinen kyky ilmaista asioita ja analysoida merkityksiä sanallisesti, lienee hyödyllinen

mahdollisuus ilmaista itseään toiminnallisoin keinoin eli ei-sanallisesti ilmeillään, eleillään ja olemuksellaan. (Nyqvist 1993, 36–37; Karppinen 1998, 40.)

5.2 Sosiaalipedagogiikan historiallista taustaa

Käsitettä sosiaalipedagogiikka on usein käytetty varsin erilaisissa merkityksissä ja erilaisissa asiayhteyksissä. Itse käsitteen määrittely on jo hankalaa, koska sosiaalipedagogiikka-sanaan ei liity sellaisia yksiselitteisiä miellelyhtymiä kuin esimerkiksi sanoihin koulu-, ammatti- ja vammaispedagogiikka. Käsite sosiaalipedagogiikka onkin ollut alusta alkaen oppisana, jota on pitänyt selittää ja jonka oikeutusta on täytynyt perustella. (Hämäläinen & Kurki 1997, 10.)

Hämäläisen ja Kurjen (1997, 11) mukaan sosiaalipedagoginen ajattelu, samoin kuin sosiaalipedagoginen toimintakin, kiinnittyvät sosiaalisen ja poliittisen ajattelun historiassa vaikuttaneisiin aatevirtauksiin sekä tosiasiallisiin poliittisiin ja yhteiskunnallisiin oloihin. Sosiaalipedagogiikan itseymmärrys on siis niin historiallisesti kuin yhteiskunnallisestikin koettua. Sosiaalipedagogiikka on kokonaisuus, jossa tavoitteena on teorian ja käytännön toisiaan rikastava vuorovaikutus.

5.2.1 Sosiaalipedagogiikan käsite

Sosiaalipedagogiikan käsitettä voidaan tarkastella useista näkökulmista. Pedagogiikka tarkoittaa yleisesti ymmärrettynä oppia ihmisen kasvatuksesta sekä kasvatuksen taitoa. Sanalla sosiaalinen on sen sijaan useita merkityksiä. Tässä kolme päämerkitystä:

1. Yhteiskunnallinen merkitys.

Muun muassa yhteiskunnan sosiaalisten rakenteiden ja sosiaalisten ongelmien merkityksessä.

2. Yhteisöllinen ja ihmisten vuorovaikutusta koskeva merkitys.

Voidaan puhua esimerkiksi lapsen sosiaalisesta kehityksestä tarkoittaen ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tarvittavien valmiuksien kehittymistä.

3. Solidaarinen, toisia huomioon ottava ja huono-osaisten auttamiseen suuntautuva merkitys.

Esimerkiksi yksilöllä voi olla tässä merkityksessä sosiaalista mielenlaatua, tai yhteiskuntaelämässä ja politiikassa saatetaan korostaa sosiaalisia näkökohtia.

(Hämäläinen 1999, 14.)

Hämäläisen (1999, 14–15) mukaan voidaan sanoa, että perinteisesti sosiologiassa on puhuttu sosiaalisesta pääasiallisesti yhteiskunnallisen, sosiaalipsykologiassa yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen sekä sosiaalipolitiikassa solidaarisuuden ja huono-osaisten auttamisen merkityksessä. Jokainen näistä tulkinnoista ansaitsee oikeutuksensa.

Hämäläisen (1999, 15) mielestä huono-osaisuus ja syrjäytyminen ovat yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka ovat yhteydessä yhteiskunnan sosiaalisiin rakenteisiin. Haettaessa keinoja syrjäytymisen ehkäisyyn ja lievittämiseen tulee kiinnittää huomiota yhteiskunnan rakenteiden ohella ihmisen yhteisöllisyyteen. Kuulumalla erilaisiin yhteisöihin ihmiset rakentavat identiteettiään vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, ylläpitävät elämänlaatuaan ja saavuttavat arkielämässä tarvittavia valmiuksia. Yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttaminen kuuluu ensisijaisesti politiikan piiriin, kun taas pedagoginen vaikuttaminen tapahtuu pääsääntöisesti yhteisössä, kiinnittämällä erityistä huomiota vuorovaikutussuhteiden pedagogiseen laatuun.

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta saavat aina vaikutuksia erilaisista ihmis-, yhteiskunta-, moraal- ja tiedekäsityksistä. Sosiaalipedagogiikan käsite elää ja saa jännitteitä yhteiskunnallisen todellisuuden liikehdinnästä, mutta toisaalta käsitteen monimerkityksisyyteen vaikuttaa myös se, että käsitteestä puhutaan monella tasolla. Toisinaan sosiaalipedagogiikka nähdään yhteiskunnalliseksi liikkeeksi, jossa painotetaan inhimillisyyden, henkisten arvojen ja yhteisöllisyyden pedagogista edistämistä yhteiskuntaelämässä. Joskus se taas nähdään tieteellisen pedagogiikan yleisperiaatteeksi tai osa-alueeksi tai itsenäiseksi tieteelliseksi oppialaksi. Usein käsite on myös yhdistetty yhteiskunnan toimintajärjestelmään, jonka tehtävänä on sosiaalisten ongelmien ehkäisy ja lievittäminen pedagogisia keinoja käyttäen. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13.)

5.2.2 Sosiaalipedagoginen ammatillisuus

Kun sosiaalipedagogiikka käsitetään laajasti kaikessa ihmisten kanssa tehtävässä työssä mahdolliseksi ajattelutavaksi, merkitsee sosiaalipedagoginen suuntautuminen työn lähtökohtien, tarkoituksen ja toimintamuotojen hahmottamista sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä käsin. Tällä tarkoitetaan huomion suuntaamista pedagogisiin näkökohtiin, kun tarkastellaan sosiaalisten ongelmien pyörteissä kamppailevien ihmisten arkea ja etsitään mahdollisuuksia heidän elämänhallintansa, kuntoutumisensa ja yhteiskunnallisen integraationsa vahvistamiseksi. (Hämäläinen & Kurki 1997, 18.)

Sosiaalipedagoginen ajattelumalli ihmistyössä ei ole ainoastaan tiettyjen pedagogisten työmuotojen ja menetelmien käyttöä. Sen lähtökohdaksi voidaan ajatella työntekijän perehtymistä

sosiaalipedagogisessa ajattelu- ja keskusteluperinteessä vaikuttaviin ideoihin ja toimintaperiaatteisiin sekä kriittisen henkilökohtaisen suhteen luomista näihin. Työntekijän tulee tarkastella niin työtään kuin yhteiskuntaelämää, sosiaalisia ongelmia ja niiden korjaamista sosiaalipedagogisista lähtökohdista käsin. Sosiaalipedagogista ammatillisuutta ei tule määritellä instituutionaalisilla perusteilla tai rajata mihinkään tiettyihin instituutioihin. (Hämäläinen & Kurki 1997, 18.)

Hämäläisen ja Kurjen (1997, 18–19) mukaan omatoimisuuteen kasvattaminen ja itsekasvatuksellisten prosessien käynnistäminen ja vahvistaminen sekä yksilöiden elämässä että yhteisöissä ovat sosiaalipedagogisen työskentelyn keskeisiä periaatteita ja päämääriä. Yleensä em. lähtökohtien lisäksi tavoitteena on ihmisten rohkaiseminen ja aktivointi realistiseen toimintaan elinolojensa kehittämiseksi sekä arjen ongelmien kohtaamiseksi ja ratkaisemiseksi, kannustaminen itsensä kehittämiseen ja itsensä toteuttamisen tiellä olevien esteiden poistamiseen.

Sosiaalipedagogiikan sovellusalueita voidaan määritellä yksinkertaisesti sosiaalisten ongelmien ryhmitysten pohjalta. Köyhyys, avuttomuus ja poikkeavuus eri muodoissaan samoin kuin syrjäytyminen ja sosiaalinen deprivatio ovat sosiaalipedagogisen työn keskeistä toiminta-alueita. Jokaisella ongelma-alueella on oma erityisluonteensa. Keskeisiä sosiaalipedagogisia työmuotoja ovat esimerkiksi erilaiset toiminnalliset pedagogiat ja terapiat, yhteisökasvatus eri muodoissaan, pedagoginen ryhmätyö sekä yksilö- ja perhekohtainen neuvonta. Sosiaalipedagogisten toimintaperiaatteiden soveltaminen sekä erilaisten työskentelytapojen kehittäminen erilaisiin ongelmiin ja ongelmaryhmiin sopiviksi tarvitsee monipuolista tutkimus- ja kokeilutoimintaa sekä työmenetelmien kehittämistä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 19–20.)

Hämäläisen ja Kurjen (1997, 20) mielestä eri ongelma-alueilla työskentely vaatii usein niin sisällöllistä kuin menetelmällistäkin erityisasiantuntemusta sekä erikoistumista. Työn sisältöä ohjaavat ne ilmiöt, joiden kanssa kulloinkin ollaan tekemisissä, ja työmuodot on välttämätöntä kohdistaa kullekin ongelma-alueelle sopiviksi. Korjaavan työn ohessa myös ongelmien syntyä ja niiden vaiheittaista pahenemista ehkäisevä pedagoginen työ sisältyy olennaisesti sosiaalipedagogian alaan. Raja ehkäisevän ja korjaavan työn välillä on liukuva, mutta työn sisältö ja muodot ovat niissä kuitenkin varsin erilaisia.

Sosiaalipedagoginen orientaatio on sovellettavissa kaikkeen sellaiseen ihmistyöhön, jossa kohdataan sosiaalisten ongelmien ja niihin liittyvien elämäkriisien parissa kamppailevia ihmisiä tai jossa sosiaalisia ongelmia voidaan pedagogisilla keinoilla ehkäistä. Sosiaalipedagogisen työn sisältö ja muodot, kohderyhmät, menetelmät ja asiakassuhteen piirteet vaihtelevat ja muuttuvat aikakausien ja yhteiskunnallisen muutoksen myötä. Sosiaalipedagogisen työn monimuotoisuus ja muuntuvuus

ovat seurausta sosiaalisten ongelmien ilmenemismuotojen moninaisuudesta ja muuntuvuudesta. (Hämäläinen & Kurki 1997, 20.)

5.3 Sosiaalipedagogisen toiminnan menetelmät

Hämäläinen ja Kurki (1997, 48) toteavat, että sosiaalipedagogisen toiminnan varsinaiset toimintamenetelmät vaihtelevat muun muassa sen mukaan, missä kohdassa korjaavan ja ennaltaehkäisevän toiminnan ulottuvuuksilla liikutaan. Sosiaalipedagogiikassa käytettävät menetelmät on kehitelty usein muiden tieteiden vaikutuspiirissä.

Hämäläisen (1999, 59) mukaan pedagoginen orientoituminen on mahdollista kaikessa ihmistyössä. Integraatio-ongelmia, samoin kuin muitakin sosiaalisia ongelmia, voidaan hahmottaa pedagogisesta näkökulmasta, ja niihin voidaan etsiä pedagogisia ratkaisuja. Sosiaalipedagoginen kysymyksenasettelu on luontevaa ja usein myös tarpeellista mm. sosiaali-, nuoriso- ja opetustyössä. Myös terveyden edistäminen ja hoitotyö voivat saada sosiaalipedagogisia korostuksia. Sosiaalipedagoginen näkökulma on tarpeen siellä, missä ihmisillä on vaikeuksia kiinnittyä, löytää paikkansa ja saavuttaa elämänlaatua ylläpitävää elämänhallintaa. Useiden eri ammattiryhmien tekemä työ integraatio-ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi voidaan liittää sosiaalipedagogiin käsitteen alaan, mikäli se kiinnittyy sosiaalipedagogiikan teoriaan. (Hämäläinen 1999, 59–60.)

5.3.1 Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteet

Hämäläisen (1999, 15) mielestä sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisyyn ja lieventämiseen suuntautuvana toimintatieteenä sosiaalipedagogiikka ei ainoastaan kuvaile ja selitä ongelmien syntymekanismia, ilmenemismuotoja ja vaikutuksia. Keskeistä on miettiä, mitä ongelmille voidaan tehdä, ja mitä niille pitäisi tehdä. Sosiaalipedagoginen teoria sisältää myös käytännöllisen, toiminnallisen lähtökohdan.

Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteena on parantaa sosiaalipedagogisten interventioiden avulla yksilöiden ja ryhmien elämänlaatua yhdessä ihmisen itsensä kanssa. Erilaisten menetelmien peruseriaatteena on se, että ihmisten oikeutta määrätä omasta elämästään kunnioitetaan. Sosiaalipedagogisen toiminnan metodologia perustuu aina dialogiin, ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja siihen, että ihmiset itse ovat mukana kaikissa toimintaprosessin vaiheissa. Ammatilliset sosiaalipedagogiikan harjoittajat mahdollistavat tämän osallistumisen. Heidän

toimintansa mukautuu ja rikastuu yhteisessä työskentelyssä prosessiin osallistuvien ihmisten kanssa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. (Hämäläinen & Kurki 1997, 48.)

Sosiaalipedagogiset ongelmat ja ilmiöt ovat luonteeltaan monimuotoisia ja jatkuvasti muuttuvia. Sosiaalipedagoginen toiminta kattaa ennalta ehkäisevän ja korjaavan työn sekä kaiken siltä väliltä. Se koskettaa yksilöitä, ryhmiä sekä yhteisöjä ja siksi toiminnan menetelmiä onkin paljon. Sekä yksilö- että ryhmätyössä käytetään runsasta valikoimaa erilaisia toiminnallisia pedagogioita ja terapioita, mm. seikkailukasvatusta ja elämyspedagogiikkaa. Ryhmätyön eri muodot, samoin kuin yhteisökasvatus, ovat sosiaalipedagogiikan keskeisiä menetelmiä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 48.)

5.3.2 Psykososiaalinen työ ja sosiaalipedagoginen työ

Nygvistin (1993, 37–38) mukaan sosiaalipedagoginen työ eroaa psykososiaalisesta työstä siinä, että sosiaalipedagogisessa työssä pyritään vaikuttamaan sosiaalisiin ja psyykkisiin olosuhteisiin, jotka ovat esteenä lapsen ja nuoren suotuisalle kehitykselle. Sosiaalipedagogiikassa tehdään jatkuvaa yhteistoimintaprosessia määrätyn asiakasryhmän kanssa. Toiminta rakentuu tavallisesti ryhmässä toteutettaviin käytännön aktiviteetteihin. Sosiaalipedagogiikka on tieteenä toimintatiedettä, jossa sosiaalinen ja pedagoginen kohtaavat.

Hämäläisen ja Kurjen (1997, 18–19) sekä Toikon (1997, 183) mukaan sosiaalipedagoginen orientaatio voidaan sovittaa kaikkeen ihmistyöhön, jossa kohdataan sosiaalisissa ongelmissa ja elämän kriiseissä kamppailevia ihmisiä tai jossa ongelmia ja syrjäytymistä voidaan pedagogisilla keinoilla ehkäistä. Sosiaalipedagogiikan keskeisiä työmuotoja ovat erilaiset toiminnalliset pedagogiat ja terapiat, yhteisökasvatus eri muodoissaan sekä yksilö- ja perhekohtainen neuvonta. Kun määritellään sosiaalipedagoginen työ näin laajasti, tarkennetaan näiden työmuotojen tekemistä nimenomaan sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä käsin. Sosiaalipedagogikassa onkin Hämäläisen ja Kurjen (1997, 19) mukaan kyse ihmistyön ammatteihin soveltavasta ajattelutavasta sekä kysymyksen asettelusta. Sosiaalipedagogiseen ajatteluun ja sen viitekehyksessä tehtävään työhön kuuluu sosiaalisen todellisuuden ymmärtäminen, ihmisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, ihmisen oma osallistuminen, innovatiivisuus, joustavuus sekä kyky ja halu muutokseen. Toikon (1997, 183) mukaan psykososiaalinen ja sosiaalipedagoginen lähestymistapa ovat siitä syystä rinnakkaisia, että ne perustuvat kasvokkaiseen vuorovaikutukseen. Psykososiaalinen työ kulminoituu terapeutin auttamistyön menetelmään, ja sen tarkoitus on enemmän hoidollinen. Sosiaalipedagoginen työ on taas enemmänkin kasvatuksellista, ja sen tarkoitus on sosiaalistava.

6 SEIKKAILU- JA ELÄMYSPEDAGOGIIKKA KUNTOUTTAJANA SOSIAALIPEDAGOGISESSA VIITEKEHYKSESSÄ

Hämäläisen (1998, 149) mukaan seikkailu- ja elämyspedagogiikan soveltaminen sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn ja lievittämiseen luo niille sosiaalipedagogisen perustan, vaikka ne eivät pelkistykään sosiaalipedagogiikaksi sinänsä. Seikkailua ja elämyksellisyyttä korostava pedagogiikka liittyy kuitenkin sekä historiallisesti että teoria-käytäntösuhteen näkökulmastakin tiiviisti sosiaalipedagogiseen ajatteluun ja toimintaan.

Seikkailua ja elämyksellisyyttä painottavalla kasvatuksella ja terapialla on laaja sovellutusalue, joka sisältää sekä erilaisten sosiaalisten ongelmien alla kamppailevat ihmiset sekä työn heidän auttamisekseen. Tältä osin seikkailu- ja elämyspedagogiikka voidaan ajatella sosiaalipedagogiseksi toiminnaksi. (Hämäläinen 1998, 164.)

Seikkailu- ja elämyskeskeiset toimintamuodot vastaavat usein hyvin pyrkimyksiin tukea syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien kasvua subjektiivisuuteen ja elämänhallintaan sekä aktivoida heitä yhteiskunnalliseen toimintaan, osallistumiseen ja itsensä kehittämiseen. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa painotetaan osallistujien omaan aktiivisuuteen perustuvaa kasvua ja oppimista. Erilaiset toimintaterapiat, kulttuurinen innostaminen sekä työkasvatus ovat esimerkkejä tällaisista aktiivisuus- ja toimintapedagogisista sovelluksista, joissa keskeistä on toiminnallinen osallistuminen. (Hämäläinen 1998, 164.)

Hämäläisen (1998, 164) mielestä elämys- ja seikkailukasvatusta voidaan ajatella yhtenä sosiaalipedagogiikan menetelmänä. Tämän voidaan ajatella olevan pedagoginen keino sosiaalisten ongelmien alla kamppailevien ihmisten auttamiseksi itseapuun, tyydyttäviin ihmissuhteisiin ja

kasvuun, joista suodattuu elämään arvokkuutta ja mielekkyyttä. Mitään yleistä kaavaa näiden toimintamuotojen käytölle ei ole järkevää luoda, sillä seikkailulla ja elämyksellisyydellä voi olla pedagogisessa toiminnassa useita ilmenemismuotoja, joiden soveltuvuutta eri ongelmaryhmien ja erilaisten yksilöiden tarpeisiin on välttämätöntä tarkastella yksilöllisesti ja erikseen.

Muita sosiaalipedagogiikassa käytettyjä toimintamuotoja seikkailu- ja elämyspedagogiikan ohessa ja niihin liittyen ovat yhteisökasvatus, psyko- ja sosiodraama sekä toiminta-, musiikki- ja taideterapia yms. toiminnalliset terapiat ja pedagogiat. Seikkailun ja elämyksellisyyden painottaminen voi osaltaan auttaa säilyttämään tuoreuden, spontaaniuden ja yllätyksellisyyden momentit metodisessakin kehittämisessä. (Hämäläinen 1998, 164.)

Ammatillisessa sosiaalipedagogisessa toiminnassa sovelletaan ja käytetään jossain määrin myös erilaisia psyko-, perhe- ja ryhmäterapioiden menetelmiä. Kutakin menetelmää on mahdollista käyttää eri sovellutusalueilla. Käyttöyhteydestä riippuen käytössä voidaan painottaa erilaisia toiminnallisia ja teknisiä näkökohtia. Yhteistoiminnallisuus on aktiivisuuden ja elämyspedagogisen suuntautumisen ohella keskeistä. (Hämäläinen 1998, 164.)

6.1 Elämyspedagogiikka

Elämyspedagogiikka liittyy niin kasvatustieteen kuin sosiaalipedagogiikan käsitteisiin. Elämyspedagogiikkaa voidaan ajatella myös psykososiaalisen työn ja sosiaalisen nuorisotyön yhtenä työmuotona. Elämyspedagogiikan tehtäviä ja sisältöä on kuvattu eri tavoilla ja elämyspedagogiikalle onkin useita tulkintoja. Karppisen (1998, 6) tulkinnan mukaan elämyspedagogiikan taustalla on sosiaalipedagoginen näkemys siitä, että ihminen on aktiivinen ja sisältäpäin ohjautuva ja ihmisen oppimiseen ja toimintaan on sosiaalisella yhteisöllä merkittävä vaikutus. Elämyspedagogiikka on huomattavasti laajempi käsite kuin paljon keskusteluissa ollut seikkailukasvatus, eikä näitä käsitteitä voi suoraan rinnastaa. Elämyspedagogiikkaan voidaan sisällyttää luontourheiluun suuntautumisen ohella muun muassa taiteellisia, musikaalisia ja ilmaisutaidollisia osa-alueita, joista löytyy monimuotoisia kehittämis- ja kasvatusmahdollisuuksia. Karppisen (1998) mukaan elämyspedagogiikka on näkemys, johon sisältyy haasteellisia opetustapoja ja vaikutuskanavien käyttöä, jotka tukevat oppilaan monipuolista kehittymistä, kuntoutumista ja kokonaispersoonallisuuden kasvua. Elämyspedagogiikan juuret ulottuvat Karppisen (1998, 8–9) mukaan 1920-luvulle asti reformipedagogi Kurt Hahnin vaihtoehtoihin elämyksellisen opetus- ja oppimisen näkemyksen periaatteisiin. Näiden vaihtoehtoisten menetelmien lähtökohdaksi oli vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen tajunnan, aistien ja tunteiden välityksellä.

Kasvatuksessa psyykkiset prosessit ja toiminta yhdistetään pedagogiikaksi ja terapiaksi luontoon liittyvien erilaisten kokemusten ja elämysten avulla. (Karppinen 1998, 6, 8–9, 12.)

6.2 Elämypedagogiikan oppimisprosessiin liittyvät periaatteet

Elämypedagogiikkaan kuuluu aina pedagogiset tavoitteet, ja näin ollen elämypedagogiikkaa ei ole yksittäisen lajin opetus ilman pedagogisia tavoitteita. Elämypedagogiikka on kasvatusta itsekokemukseen ja itsensä löytämiseen. Elämypedagogiikan oppimisprosessiin liittyvät periaatteet, jotka Karppinen (1998, 25) luettelee Reinersin (1995) mukaan:

- Lähtökohtana oppimisprosessiin ovat toiminnallisuus ja sosiaalinen oppiminen.
  - Oppimisessa korostuu oppilaan subjektiivisten rajojen sekä omien kykyjen tiedostaminen ja tunteminen erilaisissa tilanteissa, jotka ovat haasteellisia ja vaativat selviytymistä.
  - Elämyksen tulee olla kokonaisvaltaista: oppimistilanteen on käsitettävä kognitiivisen, emotionaalisen ja toiminnallisuuden tasot.
  - Oppimistilanteesta tulee ryhmäsidonnainen, ja ryhmän yhteisvastuun annetaan kehittyä mahdollisimman vapaasti ja yksilölliseen tahtiin.
  - Oppimistilanteiden tulee olla todellisia, suoria, konkreettisia ja autenttisia.
  - Toiminnallisuuden on oltava monipuolista: mukana urheilullisuus, sosiaalisuus ja luovuus.
- (Karppinen 1998, 25.)

Terapiassa vaikuttava elementti on tekemällä oppiminen ja siitä saadut myönteiset kokemukset, jotka muuttavat ajatuksia. Ratsastusterapia ei silti ole pelkkää toimintaa, uuden oppimista, hallinnantunnetta tai muuta sellaista. Ratsastusterapia sisältää paljon emotionaalista vuorovaikutusta hevosen kanssa, hoivaamista ja huolenpitoa, rentoutumista hevosen selässä, luontokokemuksia ja muuta sellaista hiljaista terapiaa, joka on erinomaista vastapainoa nykyiselle kiireiselle elämänmenolle sekä luonnosta vieraantumiselle. Karppisen (1998, 39) näkemys terapeuttisesta pedagogiikasta vastaa hyvin ratsastusterapian ideaa. Elämypedagogiikan toiminnallisuus liittyy terapiaan silloin, kun pyritään täyttämään ihmisen tyydyttämättä jääneitä tarpeita ja luomaan korvaavia kokemuksia kasvattavassa mielessä.

6.3 Hevosen käyttö terapiassa

Leimer (1994, 61–64) painottaa ihmisten, etenkin lasten, luontaista kiintymystä eläimiin. Eläinten lähestyminen on usein helpompaa kuin ihmisten, ja kontaktin saaminen eläimiin auttaa kontaktin saamista muihin ihmisiin. Hevosen avulla lapset pystyvät voittamaan itsensä, tuntemaan kunnioitusta ja yhteenkuuluvuutta sekä saamaan positiivisia ja toisaalta myös kehitykselle välttämättömiä negatiivisia kokemuksia. Hevosten parissa voi viettää aikaa, tavata uusia ystäviä ja toteuttaa haaveitaan ja seikkailunhaluaan tuntien kuitenkin vastuuta tekemästään. Hevonen houkuttelee koollaan, ruumiinlämmöllään, pehmeällä karvallaan ja ystävällisellä olemuksellaan silittelemään ja toisaalta myös ratsastamaan. Hevonen houkuttaa ottamaan vastuuta sen hyvinvoinnista ja hoivaamaan sitä, jolloin on mielekästä hoitaa erilaisia tehtäviä hevosen edun mukaisesti. Hevoset toimivat myös voiman, energian, suuruuden ja viettien symboleina. Ison, kunnioitusta herättävän eläimen mukautuminen ihmisen tahtoon ja ohjailuun sekä ihmisen yhteys hevosen voimaan ja energiaan vahvistavat itsetuntoa. Ihminen kokee itsensäkin voimakkaaksi ja kykeneväksi. Hevonen hyväksyy ihmisen ilman varauksia, ja vuorovaikutus hevosen kanssa tapahtuu non-verbaalisella tasolla. (Leimer 1994, 61–64.)

Terapiatilanteissa hevonen käyttää seuraavanlaisia keinoja: Se osoittaa kiinnostusta ja ottaa kontaktia sekä vahvistaa ratsastajan reaktiota. Se voi tehdä yhteistyötä ja toisaalta vaatia ratsastajalta. Se antaa emotionaalisia vastareaktioita ja osoittaa positiivisia tunteita. Tunteiden ilmaiseminen on hevoselle luontaista, myönteisestä kosketuksesta myös hevonen reagoi myönteisesti. Toisaalta lapsi oppii myös hillitsemään aggressioitaan, koska hevonen reagoi olemuksellaan rajuihin ja epämiellyttäviin otteisiin. Lapsi oppii tulkitsemaan tunteitaan hevosen erilaisten reaktioiden kautta ja huomaa mahdollisuutensa vaikuttaa hevosen käyttäytymiseen. (Halonen 1992, 4, 24.)

Palolan (2003, 87) mukaan hevonen on erittäin voimakkaasti läsnä oleva olento. Hevosen kanssa ja sen elinympäristössä toimiessaan ihminen kokee paljon erilaisia aistiärsyksiä (muun muassa näkö-, kuulo-, haju-, tunto-, tasapaino- ja lämpöaistimuksia), jotka vahvistavat olemassaolon tunnetta. Hevosen elinympäristössä on välitön yhteys luontoon, ratsastusterapia on maanläheistä ja konkreettista.

Talliympäristöissä on omat sääntönsä, joita on ihmisten ja eläinten turvallisuudenkin vuoksi välttämätöntä noudattaa. Hevonen myös koollaan ja käytöksellään asettaa rajoja ihmisten käytökselle. Selkeät rajat tuovat turvallisuudentunnetta elämään. Ratsastusterapiassa niitä tulee kuin itsestään, ja niiden hyväksyminen on helppoa, koska ne ovat hevosesta lähtöisin tai sen

hyvinvoinnin takia laadittuja. Ratsastusterapia pyritäänkin aina muodostamaan selkeäksi ja strukturoiduksi, mikä on terapian onnistumisen ja oppimisen kannalta tärkeää. Ratsastusterapeutin ammattitaitoon kuuluu, että hän pystyy toimimaan tilanteen vaatimalla tavalla ja näkemään, milloin ennalta laaditusta suunnitelmasta on viisainta poiketa ja antaa hevoselle ja lapselle tilaa toimia vuorovaikutuksessa keskenään tilannetta häiritsemättä. (Palola 2003, 87.)

6.4 Ratsastusterapia oppimisen tukena

Syvälahden (1983) mukaan oppimishäiriöt eivät ole ainoastaan lukemisen, laskemisen ja kirjoittamisen ongelmia, vaan usein lapsilla on ongelmia myös useilla muilla elämän alueilla. Vaikeuksia ilmenee muun muassa havaitsemisen, motoriikan, kielellisen kehityksen, käyttäytymisen ja sosiaalistumisen alueella. Tavoitteena toimenpiteissä tulisi nähdä lapsen ja nuoren kokonaisvaltainen kuntouttaminen. Lapsi tarvitsee paljon huomiota, rohkaisua, kiitosta sekä onnistumisen kokemuksia. Tietenkin myös sovitut säännöt ja rajat auttavat lasta.

Oppiakseen lapsi tarvitsee myös motivaation (Syvälahti 1983; Purjesalo 76–77, 83–84). Hevonen toimii itsessään motivaationa lapselle, joka tulee ratsastusterapiaan. Osaltaan myös ratsastuksen haastavuutta voidaan ajatella lasta motivoivana elementtinä. Haasteista selviäminen tuottaa lapselle psyykkistä mielihyvää. Hevosen aikaansaamien monenlaisten motivaatioiden avulla voidaan käynnistää oppimisprosesseja, jotka lapsi tai nuori pystyy siirtämään edelleen muille elämänaloille.

Purjesalo viittaa tehtyyn tutkimukseen ratsastuksen vaikutuksesta oppimishäiriöisten lasten minäkäsitykseen ja sisäiseen kontrolliin. Tutkimuksessa ei kylläkään saatu selkeää tilastollista merkittävyyttä minäkäsityksen vahvistumisesta, mutta sisäisen kontrolli kuitenkin parani 10 kerran kuluessa. Tehdyn tutkimuksen aikana sekä lasten vuorovaikutuskyvyt että itseluottamus paranivat. (Purjesalo 1991, 76–77, 83–84.)

6.5 Ratsastusterapia sosiaalisten taitojen opettelussa

Ratsastusterapian sosiaalisiksi tavoitteeksi voidaan ajatella sosiaalisen käyttäytymisen kehittymistä, johon liittyy toisen huomioon ottaminen, avuliaisuus ja hyvät tavat. Ratsastusterapia antaa hyvät puitteet vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Ratsastusterapeutin tehtävänä on ohjata asiakas toimivaan vuorovaikutussuhteeseen hevosen kanssa ja toimia tulkkina hevosen ja asiakkaan välillä. Myönteinen vuorovaikutussuhde hevosen kanssa mahdollistaa asiakkaan kiinnostuksen

vuorovaikutussuhteeseen terapeutin ja edelleen taas muiden ihmisten kanssa. Talliympäristössä asiakkaan kokemuspiiri laajenee, ja lapsi saa kontakteja terapeuttiin, hevoseen, avustajiin sekä myös tallin muihin henkilöihin. (Kokkala, Kulola & Pohjalainen 2000, 6)

Sosiaalisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen lähtökohtiin kuuluvat tunteet. Välittömimmin ne voidaan kokea kehokontaktin avulla halaillen, hellien, peuhaten ja kantaen. Nyky-yhteiskunnassa kasvatuksen kehokontaktia on usein laiminlyöty. Usein häiriökäyttäytyvät lapset ja nuoret kärsivät tunneyhteyksien puutteesta. Hevosia onkin käytetty hyvin tuloksin apuna tunnevajavuuksien korjaamiseen kontaktikyvyn ja sosiaalisen kanssakäymisen kehittämiseksi. Toiminnassa tärkeintä on antaa aikaa elämyksien saamiseen kanssakäymisessä hevosten kanssa. Tutkimusten mukaan esimerkiksi arat lapset ovat voittaneet pelkojaan, ryhmän ulkopuolelle jääneet lapset on hyväksytty tasavertaisiksi kavereiksi ja lapset ovat osoittaneet avuliaisuutta toisiaan kohtaan. (Vossberg 1994, 31–32.) Ratsastusterapia kehittää lasten toimintakykyä ja aloitteellisuutta (Krienborg 1994, 14).

6.6 Ratsastusterapia minäkuvan ja itsetunnon kehittämisessä

Talli on paikka, jossa käyttäytymistä rajaavat tietyt säännöt. Tallilla lapset kohtaavat tilanteita, joissa he joutuvat löytämään itsestään riittävää fyysistä ja psyykkistä asennetta, itsehillintää ja kykyä ylittää itsensä. Lapsilta vaaditaan kehollisten tekniikoiden, sääntöjen ja arvojen sisäistämistä sekä hevosten että muiden ihmisten kanssa toimiessaan. (Sotteau-Leomant & Leomant, 2001, 185.)

Hevosten kanssa ollessaan lapset saavat rohkaisua, koska suurin osa lapsista ja nuorista kokee epäonnistuneensa kaikissa sellaisissa järjestelmissä, joissa on vaadittu erilaisia tietoja ja taitoja. Edistyminen ja lisääntyvä itseluottamus tuovat nuorille onnistumisen iloa. Lisäksi useat nuoret ovat kärsineet tai kärsivät huolenpidon ja kiintymyksen puutteesta, hylkäämisen kokemuksista tai ihmissuhteiden väkivaltaisuudesta. Suhde hevoseen asettaa heidät tilanteeseen, jossa nuoret itse tarjoavat huolenpitoa ja osoittavat kiintymystä toiselle elävälle olennot. Huolenpitäjän rooli saa sellaiset nuoret, jotka ilmaisevat vahvasti yhteiskunnan ulkopuolisuuden tunnettaan, tuntemaan sosiaalisen hyödyllisyytensä ja tärkeytensä. (Sotteau-Leomant & Leomant, 2001, 185–186.)

Sotteau-Leomantin ja Leomantin (2001, 186–187) mukaan talli on paikka, jossa nuoret voivat rakentaa identiteettiään samaistumalla viiteryhmään. Viiteryhmässä nuoret huomaavat kuuluvansa ryhmään, sekä saavat selkeää harjoittelua tiedoissa ja taidoissa. Hevoset mahdollistavat näille nuorille keinoja löytää paikkansa suhteessa toisaalta eläimeen ja toisaalta suhteessa itseensä ja muihin.

Tallilla kommunikaatiota harjoitellaan paitsi hevosten, myös muiden ihmisten kanssa. Hevoset toimivat sosiaalisina välittäjinä mahdollistaen linkin etenkin aikuisten ja nuorten suhteeseen. Toiminta hevosten kanssa johtaa niin nuoret kuin aikuisetkin muuttamaan ennakkoluuloja, löytämään itseä ja rakentamaan keskustelua. Hevosten kanssa toimiminen muuttaa myös sellaisia hierarkkisia rakenteita nuorten keskuudessa, jotka perustuvat voimaan ja fyysiseen väkivaltaan. (Sotteau-Leomant & Leomant, 2001, 187–188.)

6.7 Mielenterveyden tukemisessa

Erilaisten psyykkisten sairauksien hoitomuotona on elämiä käytetty jo kauan. Nykyään on ikään kuin keksitty uudelleen eläimen arvo katalysaattoreina tai terapeuttisina apulaisina. Ihmisen ja eläimen välisen suhteen avulla kykenevät monet löytämään lohdutusta ja hyväksyntää silloin, kun he eivät löydä sitä toisilta ihmisiltä. Ratsastuksen yhteydessä liittyy tähän suhteeseen myös psykomotorinen puoli. (Purjesalo 1991, 74.)

Suomessa ratsastusterapiaa on menestyksellisesti annettu mm. Paloniemen psykiatrisessa sairaalassa. Paloniemessä tehtiin tutkimus masennuksesta kärsivien hoidosta, missä todettiin hevosen tuovan hoitoon hyötyä voimakkaalla elämyksellisyydellään, joka pystyy läpäisemään masennukseen liittyvän vaikeuden innostua asioista. Ratsastusterapiassa masennuspotilaiden on helppo saada onnistumisen kokemuksia sekä päästä kosketuksiin varhaisten hoivatuksi ja hyväksytyksi tulemisen kokemusten kanssa. Tutkimuksessa saatiin myönteisiä tuloksia ratsastusterapian vaikutuksesta potilaiden masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen sekä potilaiden arvioihin omasta työkykyisyydestään. (Suomen kuntoutusliitto 2000.)

Gabriela Leimer (1994, 59) on tehnyt tutkimusta terapeuttisesta vikellyksestä ja ratsastuksesta Anorexia nervosan hoidossa. Leimerin (1994) mukaan syömishäiriöstä kärsivillä asiakkailla esiintyy häiriöitä identiteetin kehittämisessä, abstraktin ajattelun puutetta, perusuottamuksen puutetta sekä kehon kokemista negatiivisena. Ratsastusterapiassa kuntouttavia terapeuttisia kokemuksia ovat muun muassa tunnesuhteeseen uskaltautuminen, mahdollisuus regressioon ja näin mahdollisuus käydä läpi varhaislapsuuden kokemuksia, jännityksen lieventyminen, keskittymiskyvyn paraneminen, tasapainon harjoittelu, omanarvontunnon kohoaminen, pelkojen voittaminen ja luottamuksen rakentaminen, kehonkuvan laajentuminen ja eriyttäminen, pettymyksensietokyvyn paraneminen sekä vastuuntunnon vahvistaminen. (Leimer 1994, 59–64.)

Ratsastusterapian kuntouttavasta vaikutuksesta on kokemuksia myös inestien uhrien sekä pitkäaikaistyöttömien aikuisten kanssa. Ratsastusterapiaa on käytetty myös lasten pelkojen

poisherkestämisessä, kroonisten skitsofreenikoiden hoitamisessa, alkoholismin hoidossa sekä eritavoin addiktoituneitten naisten hoidossa. (Palola 2003, 92–93.)

7 SOSIAALIPEDAGOGINEN HEVOSTOIMINTA KUNTOUTUSMUOTONA

Eri aikoina kuntoutusta on määritelty monenlaisten järjestöjen, kansainvälisten organisaatioiden, asiantuntijoiden ja tutkijoiden toimesta lukuisin erilaisin tavoin. (Järvikoski 1994, 4.) Kuntoutuksen päämääränä on kuntoutuminen. Kuntoutumisen näkökulmasta kuntoutus voidaan määritellä ihmisen tai ihmisen ja ympäristön muutosprosessiksi, jonka tavoitteena on esimerkiksi elämäntilanteen hallitseminen tai toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, työllisyyden tai hyvinvoinnin edistäminen. Kuntoutus on suunnitelmallista ja monialaista, usein pitkäkestoista toimintaa. Kuntoutuksen tavoitteena on auttaa kuntoutujaa hallitsemaan elämäntilanteensa. Kaikki tavoitteet liittyvät jollakin tavoin yksilöön ja tarkoittavat yksilön mahdollisuuksien parantamista, mutta samalla tavoitteet koskevat myös yksilön ja yhteisön tai ympäristön suhdetta. Kuntoutuksella on siis sekä yksilöllisiä että yhteisöllisiä tavoitteita. (Kempainen 2004, 72–73.)

Kempaisen (2004, 73) mielestä tavanomaisesta huollosta ja hoidosta kuntoutus eroaa monialaisuutensa sekä menetelmiensä suhteen. Hoidon ja kuntoutuksen raja on kuitenkin häilyvä, eikä sitä ole kaikissa tilanteissa tarpeen vetääkään. Kuntoutujan oma osallisuus kuntoutusprosessissa ja vaikuttaminen ympäristöön ovat kuntoutuksen keskeisiä kysymyksiä. Kuntoutukseen sisältyy yhä enemmän psykososiaalisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta kuntoutusmuotona

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa painottuu ihmisen ja hevosen välinen vuorovaikutus sekä yhteisö, jossa toiminta tapahtuu. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan lähtökohtana on kolme peruselementtiä: yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on lasten ja nuorten sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukemista hevosen kanssa

tapahtuvassa yhteisöllisessä toiminnassa. Toiminnan keskeisiksi elementeiksi nousevat aikuisen henkilön tietoinen ohjaus ja vastuu sekä koko yhteisön vuorovaikutus ja tuki. (Okulov 2007.)

Okulovin (2007) näkemyksen mukaan hevonen toimii välineenä, jonka avulla tallitoiminnassa hankitaan kokemuksia, jotka kasvattavat nuorta yhteisöllisyyteen opettamalla sosiaalisia taitoja ja oman elämän hallintaa. Hevonen soveltuu erinomaisesti tällaiseen toimintaan. Hevonen pystyy vuorovaikutukseen ihmisen kanssa, mutta on ihmistä ehdottomampi. Hevosen ison koon vuoksi sen kanssa on opittava toimimaan oikein. Talliyhteisö toimii yhteiskunnan pienoismallina ja tallitoiminnassa opittuja sosiaalisia taitoja voi soveltaa toimintaan yleensä. Hevostoiminta on erityisen suosittua lastensuojelun piirissä. Hevostoiminta opettaa kokemuksen ja elämyksen kautta itsetuntoa, vastuun ottamista ja vuorovaikutustaitoja. Yhteisöllisen perustan kautta opitaan myös normaalin elämän pelisääntöjä.

Hevosta käytetään kasvatuksellisiin tarkoituksiin useilla eri tavoilla, mutta itse hevonen ja sen hyvinvointi ovat kaiken lähtökohta. Ensiarvoista on se, että lapsi tai nuori on kiinnostunut tai kiinnostuu toiminnan seurauksena itse hevosesta. Onnistuneessa sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa ulkopuolisen auttamisen sijaan kaikki perustuu nuoren omaan toimintaan ja sen kautta oppimiseen. Sosiaalipedagogisesti toimiva talliyhteisö on kasvatuksellinen yhteisö. Yhteisössä on selkeät säännöt ja rajat, toiminta on vuorovaikutuksellista, aikuinen on läsnä ohjaavassa ja auttavassa roolissa ja hevosen hyvinvointi on ohjaamassa kaikkea toimintaa. (Hyvätti 2004, 37.)

Hyvätti (2004, 37) mukaan ratsastusterapia perustuu hevosen liikkeen ainutlaatuisuuteen. Sosiaalinen hevostoiminta taas pohjautuu hevosen olemassaoloon.

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimukseni lähtökohtana on oma hevosharrastukseni sekä kiinnostus hevosten kanssa toimimisen vaikutuksesta ihmisiin. Itselläni on useiden vuosien kokemus talliyhteisöön kuulumisesta sekä erilaisista hevosten kanssa tehtävistä töistä. Nyt halusinkin selvittää, miten ammattilaiset kokevat tämän toiminnan ja sopiiko sosiaalipedagoginen hevostoiminta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutukseen.

8.1 Fenomenologis- hermeneuttinen tutkimus

Fenomenologisessa ja hermeneuttisessa tutkimuksessa keskeisiä ovat kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena on ihmisen suhde omaan elämistodellisuutensa eli elämismaailma. Fenomenologien mukaan ihmistä voidaan ymmärtää tutkimalla tuota maailmasuhdetta, sillä kokemuksellisuus on ihmisen maailmasuhteen perusmuoto. Ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen, joka tarkoittaa sitä, että kaikki merkitsee meille jotakin. Fenomenologiseen tutkimukseen hermeneuttinen ulottuvuus tulee mukaan tulkinnan tarpeen myötä. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen tarkoituksena on käsitteellistää tutkittava ilmiö (tässä tutkimuksessa se on sosiaalipedagoginen hevostoiminta), siis tehdä jotain jo tunnettua tiedetyksi. Tämän lisäksi on tarkoituksena yrittää tehdä tietoiseksi ja näkyväksi se, minkä tottumus on himmentänyt jo itsestään selväksi. Kokemuksen tutkimuksessa on oletus, että tutkittavat ilmiöt ovat kyllä sellaisenaan elämismaailmassa läsnä, mutta sellaisessa muodossa, joka ei avaudu käsitteellistämislle ja ymmärtämiselle suoraan. (Aaltola & Valli 2001, 26–34.)

Pro gradu -tutkielmani, Sosiaalipedagoginen hevostoiminta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa, pohjautuu kvalitatiiviseen tutkimusnäkökulmaan. Aineiston keruussa käytin kirjallista kyselyä, jossa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijat vastasivat vapaasti omin sanoin seitsemään kysymykseen.

Tutkimuksessani on tarkoituksena tutkittavien henkilöiden ajatusten ja näkökulmien tavoittaminen sekä tutkittavan ilmiön kuvaaminen. Tätä pyrkimystä aloin tavoittelemaan kyselyiden

avulla. Oletin saavani kattavimman aineiston lähettämällä kirjalliset kysymykset postitse useammalle ennalta valitulle haastateltavalle.

Kiviniemen (2001, 68) mukaan laadullisen tutkimuksen menetelmiä käytetään pääsääntöisesti silloin, kun halutaan päästä lähelle tutkittavaa kohdetta. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä aineistonkeruumuotoja ovat erilaiset haastattelut ja havainnoinnit, mutta myös päiväkirjat ja muu kirjallinen materiaali voivat olla tutkijan analysoinnin kohteena.

Kirjallisten kysymysten vastaukset ovat ilmiasultaan tekstiä. Tutkin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaisten tulkintoja sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta sekä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kuntouttavasta vaikutuksesta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten elämässä. Nämä ilmiöt pyrin käsitteellistämään. Näytteeni on harkinnanvarainen, koska sosiaalipedagoginen hevostoiminta on käsitteenä laajasti melko tuntematon, ja halusin tutkia ilmiötä nimenomaan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaisten näkökulmasta. (Eskola & Suoranta 1998, 15–18.)

Kuten laadullisessa tutkimuksessa on yleensä tapana, en halunnut asettaa tutkimukselleni etukäteen hypoteeseja. Hypoteesittomuudella halutaan laadullisessa tutkimuksessa korostaa sitä, että tutkijalla ei ole lukkoon lyötyjä ennako-oletuksia tutkimuskohteesta tai tutkimuksen tuloksista. (Eskola & Suoranta 1998, 15–18)

8.2 Aineiston keruu

Tutkimukseeni osallistui kahdeksan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijaa eri puolelta Suomea. Heidän taustansa vaihtelevat sekä pohjakoulutuksen että hevostoiminnan suhteen. Kaikki vastaajat ovat kuitenkin sekä kuntoutustyön että hevostoiminnan asiantuntijoita. Nimesin vastaajat satunnaisessa aakkosjärjestyksessä: Vastaaja A, Vastaaja B, Vastaaja C, Vastaaja D, Vastaaja E, Vastaaja F, Vastaaja G ja Vastaaja H.

Tutkielman empiirinen aineisto kerättiin kesällä 2007. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotakin ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Tässä mielessä tiedonantajien valinta tulee olla harkittua ja sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87–88.)

Näytteeni oli harkinnanvarainen, sillä halusin tutkia niitä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijoita, joilla on käytännön kokemusta sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta sekä sen

vaikutuksesta erityistä tukea tarvitseviin lapsiin ja nuoriin. Valitsin tutkittavakseni henkilöitä, joiden tiesin toimivan tai toimineen aktiivisesti sosiaalipedagogisen hevostoiminnan piirissä.

Sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta on Suomessa alettua puhua vuosina 2005–2006. Aiemmin sosiaalipedagogista hevostoimintaa kutsuttiin ratsastuspedagogiikaksi, jonka voidaan ajatella olevan eräänlainen muoto ratsastusterapiaa. Vastanneiden koulutustaustat ovat hyvin erilaisia, mutta useilla vastanneista on takanaan vuosikymmenien kokemus hevosten ja lasten kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Erillistä tutkimuslupaa ei tutkimukseen tarvittu, koska kaikki vastaajat ovat yli 18-vuotiaita.

Lähetin kysymykseni yhdelletoista tutkittavalleni postissa. Kysymysten ohessa oli saatekirje, jossa oli lisätietoja tutkimuksesta. Lisäksi lähetin tutkittavilleni sähköpostia, jolla yritin saada tutkittaviani motivoitumaan vastaamiseen, sekä samalla kerroin jotain tutkimuksesta ja itsestäni. Osalle tutkittavista lähetin kysymykset ainoastaan sähköpostissa, koska muita osoitetietoja ei ollut saatavilla. Vastausaikaa oli noin yksi kuukausi, ja sain takaisin kahdeksan vastauksista.

Lähetin kysymykseni postitse, jolloin jokaisella vastaajalla oli aikaa perehtyä kysymyksiin itselleen sopivana ajankohtana. Olen kiinnostunut siitä, miten sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijat ryhmänä ajattelevat, joten en pohdi syitä, jotka johtivat näihin vastauksiin. Vaikka tutkimukseni aihe ei ole mitenkään arkaluontoinen, pidän silti tärkeänä, että vastaajat saavat vastata nimettömästi, eikä vastaajia voi tunnistaa tutkimustuloksista. Tutkittavien oli luonnollisesti myös mahdollista kieltäytyä vastaamisesta.

Tutkimusmenetelmänä käytin avoimia kyselylomakkeita, joiden avulla sain tutkimuksen kannalta riittävän monelta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijalta tietoa sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta sekä sen soveltuvuudesta kuntoutusmuodoksi erityistä tukea tarvitseville nuorille. Kysymyksiin jokainen tutkittu vastasi itsenäisesti omien kokemustensa pohjalta. Avoimet kysymykset antoivat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijoille mahdollisuuden kirjata omia ajatuksiaan tutkittavaan aiheeseen liittyen.

Lomaketutkimuksessa on tarkoituksena, että vastaajalle esitetään mahdollisimman neutraalisti muotoiltuja kysymyksiä vain hänen oman kokemuspiirinsä asioista. Kyse on tällöin ensikäden tiedosta. Vastaajat eivät tiedä yksittäisten kysymysten merkitystä ja tarkoitusta, joten ajatellaan, että yhdestäkin lähteestä peräisin olevia lähdetietoja voidaan pitää luotettavina. Tietoa jonkun ryhmän ihmisten tyypillisistä asenteista ja ajattelutavoista rakennetaan siten, että jokaiselta kysytään hänen omista asenteistaan ja käsityksistään. Vastauksiin sovelletaan yleisiä lähdekritiikin periaatteita: jos usea vastaaja kertoo asiasta samalla tavalla, eikä ole erityistä syytä epäillä asioista annettua kuvaa, tietoja voidaan pitää suhteellisen luotettavina. (Alasuutari 2001, 110–111.)

Lähdin tutkimaan sosiaalipedagogista hevostoimintaa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijoille suunnatulla kirjallisella kyselyllä, jossa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijat vastasivat vapaamuotoisesti seitsemään kysymykseen. Laadullinen tutkimus toi tässä tapauksessa määrällistä paremmin esille asiantuntijoiden käsitykset sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta, koska vastauksiin ei ollut tarjolla valmiita vaihtoehtoja. Näin koin saavani vastaukset tutkimusongelmaan, koska omat tietoni tai ennakkokäsitykseni aiheesta eivät näkyneet kuin kysymysten muotoilussa. Halusin kysyä sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta mahdollisimman monelta alan asiantuntijalta, joten haastattelu ei tässä tapauksessa tullut ainoana aineistonkeruutapana kysymykseen. Muotoilin tutkimusongelmat seitsemäksi kysymykseksi, joissa mielestäni hyvin monipuolisesti pyritään käsittelemään sosiaalipedagogisen hevostoiminnan erityispiirteitä ja mahdollisuuksia erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa.

Näiden seitsemän kysymyksen avulla koin saavani monipuolisesti tietoa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijoiden sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käsitteen tulkitsemisesta sekä asiantuntijoiden mielipiteistä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toimivuudesta erityistä tukea tarvitsevien nuorten kuntoutuksessa.

Tutkimusongelmat:

1. Mitä sosiaalipedagoginen hevostoiminta on?
2. Miten sosiaalipedagoginen hevostoiminta vaikuttaa erityistä tukea tarvitsevien nuorten kuntoutuksessa?

8.3 Aineiston purkaminen ja analysointi

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä, ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Päämääränä on pyrkiä informaatioarvon kasvattamiseen luomalla hajanaisesta aineistosta jäsentynyttä ja mielekästä. Kvalitatiivisen aineiston analyysitapoja on lukuisia, ja uusia kehitellään jatkuvasti. Yksi laadullisen aineiston rikkauksista onkin erilaisten analyysitapojen runsaus. Yhden analyysitavan toimimattomuutta voidaan tarvittaessa täydentää tai korvata toisella analyysitavalla. (Eskola & Suoranta 1998, 138, 161–163.)

Tämän tutkimuksen aineiston analyysissä on käytetty menetelmänä sisällönanalyysiä. Tuomen ja Sarajärven (2002, 93, 148) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Se voidaan myös käsittää laajana

yleiskäsitteenä, jonka sisällä tutkimusaineiston analysoimiseksi voidaan käyttää useita erilaisia menetelmiä.

Fenomenologis-hermeneuttiseen perinteeseen liittyvillä tutkimuksilla pyritään useimmiten aineistolähtöiseen analyysiin. Kyseisessä analyysissä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Näin ollen analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun perusteella. Keskeistä on, että analyysiyksiköt eivät ole ennalta sovittuja tai harkittuja. Aineistolähtöisessä analyysissä teorian merkitys analyysin ohjaajana liittyy metodologiaan siten, että tutkimuksessa julkilausutut metodologiset sitoumukset ohjaavat analyysia. Näin ollen aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei pitäisi olla yhteyttä analyysin toteuttamiseen tai lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97.) Tässä tutkimuksessa olen toteuttanut aineistolähtöisen analyysin.

Aineisto järjestettiin mukailleen Milesin ja Hurbermanin (1994) esittämää aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Prosessin alussa redusoin eli pelkistin aineiston. Aloitin aineiston analyysin lukemalla useaan kertaan tarkasti läpi kaikki vastaukset. Seuraavaksi kirjoitin vastukset tietokoneella puhtaaksi jatkokäsittelyä helpottaakseni. Tämän jälkeen koodasin aineiston siten, että kukin vastaajista sai sattumanvaraisesti jonkun kirjaimen (A-H). Pelkistämisvaihe jatkui tässä tutkimuksessa siten, että luin uudelleen puhtaaksikirjoitetut haastattelut ja samalla kursivoitin tekstistä tutkimukseni kannalta olennaisia asioita. Samalla merkitsin puhtaaksikirjoitettujen materiaalien ohien myös tekstissä huomioimiani mielenkiintoisia seikkoja ja merkityssisältöjä. Näiden merkityssisältöjen kautta pyrin löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Tämän vaiheen jälkeen aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin. Klusterointivaiheessa pyrin löytämään aineistosta pelkistettyjen ilmausten yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tämän perusteella pystyin ryhmittelemään aineistosta erilaisia asiakokonaisuuksia yhdistävien merkitysten mukaan. Ryhmittelyn avulla pystyin muodostamaan aineistosta erilaisia ala- ja yläluokkia ja järjestelemään ilmauksia tarkoituksenmukaisella tavalla. Viimeisenä abstrahoin aineiston eli loin tarvittavat teoreettiset käsitteet.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Olen tarkastellut vastauksia tutkimusongelmieni mukaisesti. Ensimmäisenä määrittelin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käsitettä ja seuraavana tarkastelen sosiaalipedagogista hevostoimintaa kuntoutusmuotona, sekä sen vaikutusta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Vastauksissa näkyivät selvästi vastanneiden omat kokemukset ja suuntautuneisuudet suhteessa sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan. Lisäksi poimin yksittäisten vastaajien kiinnostusta herättäneitä ajatuksia. Vastauksia sain kahdeksalta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijalta.

9.1 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on sosiaalipedagogisesti orientoitunutta kuntouttavaa hevostoimintaa

Kaiken kaikkiaan vastaajien käsitys sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta oli keskenään hyvin yhtenäinen. Vastaajat määrittelivät sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toimintana, joka on sosiaalipedagoginen viitekehys huomioiden järjestettyä hevosten avulla toteutettua kuntoutustoimintaa. Tulos on yhdenmukainen Koistisen (2005) arveluiden kanssa. Vastaaja B kiteytti sosiaalipedagogisen hevostoimintaa seuraavan ajatuksen mukaisesti:

Jotta toiminta täyttäisi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan erityispiirteet, täytyy toiminnan olla sosiaalipedagogisesti orientoitunutta hevostoimintaa, joka on suunniteltu erityistä tukea tai huomiota tarvitseville asiakkaille. (Vastaaja B)

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on ominaista toiminnan kuntoutustavoite, ja sosiaalipedagoginen hevostoiminta itsessään on kuntoutuksen menetelmä. Tästä esimerkkinä seuraava näyte:

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sisältää sekä kuntoutusmenetelmän että keinon kuntoutuksen toteuttamiseen. (Vastaaja B)

Sosiaalipedagogista hevostoimintaa määriteltäessä vastauksista nousi esiin sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan liittyvä tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus. Miltei kaikki vastaajista mainitsivat

nämä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on ammattilaisten suunnittelemaa, toteuttamaa ja tavoitteellista kuntoutusta, joka on räätälöity aina kunkin kuntoutettavan tarpeiden mukaisesti. Pelkästään hevosten kanssa puuhastelua tai ratsastusta ei siis voida sinänsä pitää sosiaalipedagogisena hevostoimintana, vaikka tähän sattumalta osallistuisikin joku erityisen tuen tarpeessa oleva henkilö. Toisaalta tavallinen ratsastustuntikin voi olla sosiaalipedagogista hevostoimintaa, mikäli se on kyseiselle yksilölle erikseen suunniteltua ja toiminnalle on asetettu kuntouttavat tai ennaltaehkäisevät tavoitteet (ks. Palola 2003, 87). Tästä esimerkkinä seuraava määrittely sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ja tavanomaisen ratsastustoiminnan eroista:

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta eroaa tavanomaisesta ratsastustoiminnasta erityisesti siinä, että talliympäristön aikuisten on oltava aktiivisempia suhteiden luomisessa kuntoutettavien kanssa.

Talliyhteisön vastaavien aikuisten on oltava enemmän kuulolla ja tarkasteltava kuntoutettavien toiminnan syitä sekä seurauksia antaen samalla ohjausta toimintaan. (Vastaaja D)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei vastaajien mukaan myöskään tarkoita samaa kuin ratsastusterapia, vaikka yhteisiä elementtejä molemmista kuntoutusmuodoista löytyykin. Kari Koistinen (2005, 4–5) kommentoi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan sisältävän sosiaalipedagogisesta lähestymistavasta johtuen yhtymäkohtia seikkailu- ja elämyspedagogiseen ajatteluun. Vastaajien mielestä sosiaalipedagoginen hevostoiminta eroaa ratsastusterapiasta etupäässä juuri siksi, että ratsastusterapian näkökulma on enemmän yksilöstä lähtevä ja yksilöön kohdistuva. Koistisen (2005, 4-5) mukaan ratsastusterapia keskittyy enemmän pelkästään ihmisen ja hevosen vuorovaikutuksen käyttämiseen fyysisten ja sosiaalisten ongelmien osalta kuntoutettavana terapiana.

Itsessään sosiaalipedagoginen hevostoiminta ja siihen liittyvät työskentelyn tavoitteet ovat myös laaja-alaisempia kuin vain hevosten käsittely- ja ratsastustaidon kehittyminen. Tästä esimerkkinä seuraava ajatus:

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa pääpaino on tukea tarvitsevien kokonaisvaltaisessa kuntoutumisessa, ratsastustaito tulee ikään kuin sivutuotteena. (Vastaaja C)

Vastaajat pitivätkin ensiarvoisen tärkeänä, että sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta vastaa aina tehtäväänsä koulutettu ja asiantunteva henkilö (ks. Palola 2003, 87).

Toisaalta laajemmin tarkasteltuna kaikki talliyhteisössä tapahtuva ohjattu ja tavoitteellinen toiminta, josta vastuun kantaa talliympäristön aikuiset, voidaan nähdä sosiaalipedagogisen

hevostoiminnan piirteet täyttävänä toimintana, vaikka sitä ei varsinaisesti sosiaalipedagogisena hevostoimintana voida pitääkään. Tässä vastaajat viittasivat Hyvätin (2004, 37) mainitsemiin arvioihin. Tästä esimerkkinä seuraava näyte:

Tietyllä tavalla kaikki talliyhteisössä tapahtuva ohjattu ja tavoitteellinen toiminta voidaan nähdä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan piirteitä sisältävänä toimintana, vaikka se ei varsinaisesti sosiaalipedagogista hevostoimintaa olekaan. Useat toimivat ja vastuulliset suunnitelmallisesti toimivat tallit sisällyttävät kuitenkin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan piirteitä toimintaansa. (Vastaaja H)

9.1.1 Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan peruselementit – yhteisöllisyys, toiminnallisuus, elämyksellisyys

Sosiaalipedagogiseen hevostoiminnan peruselementtejä ovat yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys (ks. Koistinen 2005, 4–5). Sosiaalipedagoginen hevostoiminta voi menetelmiltään olla miltei mitä tahansa hevosen kanssa talliyhteisössä tapahtuvaa toimintaa, mutta usein siinä korostuvat vuorovaikutus hevosen kanssa sekä talliyhteisöön kiinnittyminen.

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa voidaan kuntoutukseen käyttää lukuisia eri menetelmiä. Suurimmaksi osaksi kuntoutustoiminta sisältää talliyhteisön tavallisia askareita, jotka kuitenkin suunnitellaan ja toteutetaan ammattilaisen ohjaamana ja toiminnan kuntouttava luonne huomioiden. (Vastaaja F)

Sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan liittyy kiinteästi syrjäytymisen ehkäisy, elämänhallinnan ja vuorovaikutustaitojen tukemisen sekä sosiaalinen kuntoutuksen elementtejä. Kaiken kaikkiaan vastaajien mukaan sosiaalipedagoginen hevostoiminta on talliyhteisössä tapahtuvaa toimintaa, jossa hevosta käytetään sosiaalisen kuntoutuksen välineenä (ks. Kokkala, Kulola & Pohjalainen 2000, 6). Hyvätin (2004, 37) mukaan sosiaalipedagoginen hevostoiminta pohjautuu hevosen olemassaoloon. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaiset käyttävätkin hevosen kuntouttavaa ainutlaatuisuutta apuna kuntoutusprosessissa

9.2 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on mielekäs, monipuolinen ja tuloksellinen kuntoutusmuoto sekä kuntouttajille että kuntoutettaville

Vastaajat perustelivat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttöä toiminnan tuloksellisuudella. Seuraavana esimerkki erään vastaajan kokemuksista:

Omien kokemusteni pohjalta uskon, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta toimii oikein käytettynä ja ammattilaisten toteuttamana hyvänä menetelmänä esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Hevosihmisinä pääsen yhdistämään kuntoutustyössä myös oman intohimoni hevoset ja samalla voin tarjota mukavia kokemuksia ja elämyksiä kuntoutettavilleni. (Vastaaja A)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on hyvä ja toimiva keino auttaa syrjäytyneitä tai syrjäytymisuhan alla olevia lapsia ja nuoria. Etenkin lasten ja nuorten kohtaaminen koettiin toiminnallisten menetelmien avulla paljon luontevammaksi ja hyödyllisemmäksi kuin toimistossa istuen. Tulos on samansuuntainen Hämäläisen (1998, 149, 164) ajatusten kanssa. Yksi vastaajista määritteli sosiaalipedagogisen hevostoiminnan merkitystä näin:

Ihmisten elämässä on tilanteita, joissa sanoilla tavoittaa suhteiden alkuvaiheessa kovin vähän. On ihmisiä, joille verbaalinen ilmaisu on vaikeaa tai joille toinen ihminen jo sinällään herättää puolustautumisreaktion. 500–600 kiloinen terapeutti, jolle ei merkitse mitään menneisyytesi tai tulevaisuutesi, vaan vain ja ainoastaan yksinomaan se, mitä ja kuinka olet tässä hetkessä ja tässä suhteessa, on huomattavasti helpompi kumppani kontaktin luomisessa kuin ihminen. (Vastaaja E)

Vastaajien mukaan kokemukset toiminnasta hevosten kanssa tukevat sitä, että joka aistialueelle ärsykeitä tarjoava hevonen on tehokas tapa irrottautua kaikesta muusta elämässä olevasta ja keskittyä vain itse hevoseen. Palolan (2003, 87) mielestä hevonen on erittäin voimakkaasti läsnä oleva olento. Hevosen kanssa ja sen elinympäristössä toimiessaan ihminen kokee paljon erilaisia aistiärsykeitä, jotka vahvistavat olemassaolon tunnetta. (Palola 2003, 87)

Hevosen kanssa on luontevaa harjoitella juuri hetkessä elämistä, oman viestinnän selkeyden merkitystä sekä toisen viestien vastaanottamista ja tulkintaa. Hevosten kanssa toiminen opettaa myös johdonmukaisuuden merkitystä tiettyyn päämäärään pyrkiessä. Eräs vastaajista kiteyttää ajatuksiaan seuraavasti:

Hevosen kanssa toimiessa palautteen antaminen ja toisaalta myös palautteen vastaanottaminen tapahtuvat välittömästi. Hevosten kanssa toimiminen opettaa myös tunteiden hallintaa ja niiden ilmaisua sekä oikea-aikaista reagointia. Palaute toiminnasta tulee välittömästi. (Vastaaja F)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta opettaa kuntoutettaville itsestä ja toisista huolehtimista. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta kehittää niin kuntoutettavien sosiaalisia kuin psyykkisiä ja fyysisiäkin avuja. Vastaaja tiivistääkin ajatuksensa näin:

Hevosen kanssa saa liikuntaa niin psyykkisesti kuin fyysisestikin. (Vastaaja A)

Vastaajat mainitsivat, että sosiaalipedagogisen hevostoiminnan parantavia elementtejä on lukuisia. Yhdeksi merkittävimmäksi seikaksi kuntoutuksen suhteen koettiin se, että lasten ja nuorten oma motivaatio hevosten kanssa toimimiseen on yleensä korkea. Tällaisia ajatuksia esitti myös Karppinen (1998, 25, 39). Hevonen on aivan erityisen hyvä työkaverina lapsia ja nuoria hoidettaessa (ks. Leimer 1994, 61-64). Eräs vastaajista kertoo sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tuottamista elämyksistä näin:

Lapsille ja nuorille pystytään sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla tarjoamaan sellaisia elämyksiä, ja jopa korjaavia kokemuksia, joita muilla kuntoutusmuodoilla voi olla vaikeaa tarjota. (Vastaaja B)

Vastaajat kertoivat halunneensa nähdä hevostoiminnan monimuotoisuutta, ja täten he halusivat yhdistää sosiaalipedagogista hevostoimintaa perinteiseen ratsastustallitoimintaan. Tästä esimerkkinä yhden vastaajan ajatus:

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on ihan uudenlainen ajattelutapa ja mahdollisuus kuntoutustyössä. (Vastaaja G)

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan piirissä toimivilla ihmisillä oli kaikilla myös itsellään hevostaustaa, eli he ovat niin sanotusti hevosihmisiä.

9.3 Hevosen ystävyys on portti terveempään elämään

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan selkein erityispiirre on eittämättä yhteys toisen elävän olennon, hevosen, kanssa. Vastaajien mukaan hevonen on erittäin motivoiva elementti. Lapset ja nuoret sitoutuvat erittäin hyvin hevosiin liittyvään toimintaan. Hevonen on taitava vuorovaikuttaja, joka antaa palautteen toiminnasta välittömästi (ks. Halonen 1992, 4, 24). Tässä vastaaja B:n kommentti hevosen erityisluontoisesta kuntouttavuudesta:

Hevonen reagoi ihmisen tunteisiin, liikkeisiin ja olemukseen nopeasti ja selkeästi. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta onkin hyvin kokonaisvaltaista kuntoutusta. (Vastaaja B)

Koistisen (2005) mukaan hevostoiminta poikkeaa monesta muusta toiminnasta juuri siinä, että hevostoiminta on hyvin kokonaisvaltaista ja osallistuvaa, ja lapsi sekä nuori saavat osallistua toimintaan usein hyvin monessa eri roolissa. (Koistinen 2005, 4)

Vastaajien mukaan hevosen kanssa työskennellessä ollaan perusasioiden äärellä. Lämpö, ruoka ja puhtaus ovat toiminnassa koko ajan läsnä. Elämän perusasiat korostuvat hyvänä

vastapainona nykyajan kiireisessä ja virtuaaliorientoituneessa elämässä. Hevosten kanssa toimiessaan lapset ja nuoret säilyttävät yhteytensä luontoon, vuodenkiertoon ja työnteon merkitykseen. Tulos on yhdenmukainen Karppisen (1998) arveluiden kanssa. Karppisen mukaan elämyspedagogiikassa pyritään toiminnallisoin keinoin täyttämään ihmisen tyydyttämättä jääneitä tarpeita ja luomaan korvaavia kokemuksia kasvattavassa mielessä. Hevosten kanssa puuhailu tarjoaa paljon emotionaalisia kokemuksia, luontokokemuksia sekä paljon sellaista terapiaa, mikä on hyvää vastapainoa kiireiselle elämänmenolle sekä luonnosta vieraantumiselle. (Karppinen 1998, 39.)

Talliyhteisöjen struktuurit ovatkin usein tiukat ja selkeät ja luontevasti perusteltavissa hevosen hyvinvoinnilla. Hevosen koko asettaa rajat rajattomillekin lapsille ja nuorille. Vastaajien kokemusten mukaan hevonen itsessään saa aikaan sen, ettei säännöistä tarvitse koko ajan muistuttaa. Miltei poikkeuksetta kaikki haluavat toimia hevosen parhaaksi, ja vähintäänkin itsesuojeluvaisto saa toimimaan hevosen kanssa myös omaksi parhaaksi. (ks. Palola, L. 2003, 87) Sääntöjen omaksumisesta esimerkkinä seuraava näyte:

Hevosen hyvinvointiin perustuvat säännöt ja normit on kuntoutettavien lasten ja nuorten paljon helpompi hyväksyä kuin vaikkapa siisteyteen liittyvät säännöt kotona. Talliyhteisössä opittu sääntöjen noudattaminen siirtyy kyllä vähitellen myös lasten ja nuorten tallin ulkopuoliseen elämään. (Vastaaja A)

Vastanneiden mukaan hevosten kanssa toimiessaan lapset saavat hienoja elämyksiä, jotka parantavat itseluottamusta ja antavat kokemuksia selviytymisestä toisinaan tiukaltakin tuntuissa tilanteissa. Lasten ja nuorten toiminnan sitkeys ja pitkäjänteisyys ovatkin aivan omaa luokkaansa hevosten kanssa toimiessa. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa lapset saavat oivallisen kokemuksen siitä, mitä sitkeä yrittäminen saa aikaan, ja samalla usko omiin kykyihin ja vaikuttamismahdollisuuksiin kasvaa. Vastaajat viittasivat tässä Krienborgin (1994, 14) vastaavanlaiseen näkemykseen. Tallielämään kuuluva ruumiillinen työ väsyttää lapsia ja nuoria luonnollisesti. Yksi vastaajista peilaa myös elämyksellisyyttä toiselta kannalta:

Toisaalta hevosten kanssa touhutessaan lapsi oppii myös näkemään oman pienuutensa ja monesti grandioottiset ajatukset vähenevät. (Vastaaja C)

Koistisen (2005) mukaan talliyhteisö pyrkii myös tiedostetusti antamaan vastuuta lapsille ja nuorille, mutta oikeassa suhteessa lapsen ja nuoren ikäkauteen ja edellytyksiin. Näin ollen kysymys ei ole myöskään lapsen ja nuoren käyttämisestä tallin vastuullisena työntekijänä, vaan aikuisen ohjauksessa tapahtuvasta toimintaan osallistumisesta. (Koistinen 2005, 6.)

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan avulla lapset ja nuoret oppivat kunnioittamaan toista luontokappaletta ja olemaan reiluja johtajia. Yhteisöön hyväksytään erilaisiakin lapsia, koska kaikilla on yhteinen mielenkiinnon kohde, hevoset. Vossbergin (1994, 31-32) mukaan ryhmän ulkopuolelle jääneet lapset on talliyhteisössä hyväksytyt tasavertaisiksi kavereiksi ja lapset ovat osoittaneet huomattavaa avuliaisuutta toisiaan kohtaan. Tästä esimerkkinä seuraava näyte:

Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret saavat talliyhteisössä solmittua suhteita myös kuntoutuksen ulkopuolisiin ihmisiin. Puheenaiheita on helppo löytää hevosista, ja talliyhteisöön on helppo sopeutua, koska kaikilla on yhteinen mielenkiinnon kohde. Hevosihmiset ovat oma kansansa. (Vastaaja H)

Sosiaalityön kannalta toiminnalliset menetelmät ovat huomattavasti tehokkaampia menetelmiä kuin perinteinen toimistossa tai kotikäynneillä keskustelu (ks. Hämäläinen 1998, 149, 164). Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan erityispiirteeksi voidaan lukea yhteisöllisyys. Merkittävä tekijä lasten ja nuorten kanssa työskennellessä on myös se, että yhteisen tekemisen kautta tarjoutuu mahdollisuus syventää kontaktia ihmisten välillä. Lapset ja nuoret vapautuvat yleensä välittömästi hevoset nähdessään, ja kommunikointi mahdollistuu hevosista puhumalla niille, joiden on vaikea puhua itsestään. Yhteisen tekemisen lomassa avautuu mahdollisuuksia ottaa keskustellen käsiteltäväksi sellaisia asioita, jotka muuten ovat hyvin vaikeita käsitellä. Vastaaja D kertoo kokemuksistaan seuraavasti:

Hevosten elämäkokemuksen kautta on mahdollista päästä selvittelemään omia taustoja ja miettimään analogioiden kautta tapahtumien merkitystä nuoren elämälle tai laumakäyttäytymisen kautta pohtia meidän ihmisten laumoja ja niiden sääntöjä. (Vastaaja D)

Yhdessä tekemisen kautta onnistuminen on myös merkityksellistä kuntoutusprosessissa. Massiivisen terapeutin kautta on helpompi tähdentää oman toiminnan ja tunteiden hallinnan merkitystä, toiminnan seuraukset näkyvät välittömästi ja konkreettisesti. (ks. Halonen, S. 1992, 4, 24.) Hevosen kuntouttavasta voimasta esimerkkinä seuraava lause:

Jo hevonen itsessään toimii kuntouttajana, ohjaajaa tarvitaan kuitenkin näyttämään suuntaa ja olemaan tukena tarvittaessa. (Vastaaja C)

Vastaajien kokemusten mukaan hevonen herättää myönteisiä tunteita kuntoutettavissa miltei aina. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta opettaa kuntoutettaville itsestä ja toisesta huolehtimista. Hevosta saa helliä, ja sille saa antaa hellyyttä. Toisaalta hevonen vastaa siihen antamalla helliä. (ks. Halonen 1992, 4, 24.) Pysyvä paikka (sama talli), jossa kuntoutusta toteutetaan, on lasten ja nuorten kuntoutuksen ja turvallisuudentunteen kasvamisen kannalta eduksi.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminta on helppo, käytännöllinen ja luonnollinen kuntoutusmuoto. Tästä esimerkkinä seuraava näyte:

Riittää, kun mennään tallille ja eletään siellä tallin arkea. (Vastaaja B)

Hevostoiminnasta on helppoa etsiä yhtymäkohtia omaan elämään. Kuntoutettavat voivat peilata hevosten elämää omaan elämäänsä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sopii sekä ehkäisevään että lievittävään kuntoutustyöhön. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on samalla sekä toiminnallinen kuntoutusmuoto että kuntoutusmenetelmä. Koistinen (2005, 2) toteaaakin, että pitkä perinne sekä kansainväliset esimerkit osoittavat, että hevosen ja ihmisen vuorovaikutuksessa syntyy sellaisia eheyttäviä voimavaroja, jotka hoitavat ihmisen kokonaisuutta.

9.4 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sopii kuntoutusmenetelmäksi miltei aina, kun kuntoutettavina on lapsia tai nuoria

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttö on useissakin erilaisissa tapauksissa mahdollista ja suotavaa. Vastaajat suosittelevat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttöä erityisesti silloin, kun tehdään tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa kuntouttavaa työtä. Vastaaja C kiteytti ajatuksen seuraavasti:

Vaikea sanoa sellaista ryhmää, joka ei sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta hyötyisi, mutta suurimpia hyötyjiä ovat varmasti lapset ja nuoret. (Vastaaja C)

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttö on ainakin silloin erityisen tarpeellista, kun kuntoutettavana on sellaisia lapsia ja nuoria, joiden elämäntilanteeseen pitäisi paremmin päästä käsiksi tai joiden elämäntilanteeseen on hankala päästä käsiksi. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan keinoin kuntouttaja saa kuntoutettavista tarvittavaa lisätietoa sekä käyttöönsä menetelmän, joka on samalla vaikuttamismahdollisuus. Hyviä kuntoutustuloksia on saatu käytettäessä sosiaalipedagogista hevostoimintaa sellaisten erityisryhmien kuntoutuksessa, joiden toimintaan keskittyminen on ollut haasteellista ja vastuun ottaminen vaikeaa. Vastaajat korostivat myös sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toiminnallisuutta, esimerkiksi tallityöt saattavat olla hyvä motivoinnin keino sellaisille, joille liikkuminen on muutoin hankalaa. (ks. Vossberg 1994, 31–32.)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on erityisen tarpeellista silloin, kun asiakas ei hyödy keskustelevalta työotteesta eli kärsii sosiaaliseen vuorovaikutukseen, sosiaalisiin taitoihin tms. liittyvistä pulmista. Vastaajien mukaan sosiaalipedagoginen hevostoiminta toimii hyvin

syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin. Asiakasryhmiä on varmasti monenlaisia, mutta vastaajien mielestä lapset ja nuoret koettiin kuitenkin selkeimpinä hyötyjinä.

Vossbergin (1994, 31-32) mukaan sosiaalisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen perustana ovat tunteet. Tunteita on helppo näyttää ja kokea kehokontaktien avulla (esimerkiksi halailu, helliminen ja harjaaminen). Nyky-yhteiskunnassa kasvatuksen kehokontaktiin liitetään usein liian vähän huomiota. Usein häiriökäyttäytyvien lasten taustalta löytyy puutteita tunneyhteyksistä. Hevosia on käytetty hyvin tuloksin apuna tunnevajavuuksien korjaamisen, kontaktikyvyn ja sosiaalisen kanssakäymisen kehittämiseksi.

Sosiaalipedagogista hevostoimintaa on mahdollista käyttää muun muassa silloin kun kontaktinotto kouluympäristössä ei toimi tai oppilas ei muulla tavoin pysty hallitsemaan käyttäytymistään. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta myös motivoi koulupudokkaita näiden suorittaessa oppivelvollisuutta niin sanotun kotiopetuksen parissa (ks. Purjesalo 1991, 76-77). Sosiaalipedagoginen hevostoiminta auttaa myös koulukiusaamistapauksissa sekä syrjimisessä. Vastaaja E kiteytti hevosen merkityksen sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa näin:

Hevonen auttaa avaamaan vuorovaikutuksen solmuja. (Vastaaja E)

9.5 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on kuntoutus- ja hevosalan ammattilaisten työväline

Sosiaalipedagogista hevostoimintaa tulisi tavoitteellisessa kuntouttavassa mielessä käyttää ainoastaan sosiaali-, terveys, tai kasvatusalan ammattilaisten, joilla on kokemusta myös hevostoiminnasta. Pelkästään talliyrittäjien, ilman edellä mainittujen alojen asiantuntemusta, on riskialtista käyttää sosiaalipedagogista hevostoimintaa tavoitteelliseen kuntoutukseen. Toisaalta ennaltaehkäisevässä mielessä varmasti monikin talliyrittäjä käyttää sosiaalipedagogista hevostoimintaa, vaikkei se ilman asianmukaista koulutusta ja suunnitelmallisuutta olekaan kovin tavoitteellista. Kuitenkin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan periaatteet ovat kaikkien käytettävissä. Eräs vastaajista kirjoitti näin:

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan peruseriaatteet ovat sellaisia, joita kaikkien hevosten ja ihmisten kanssa työskentelevien ammattilaisten tulisi työssään tuoda esiin ja joille heidän pitäisi perustaa toimintansa. Toisaalta voidaan nähdä, että esimerkiksi kaikki tallilla käyvät nuoret ovat osallisina sosiaalipedagogisen hevostoiminnan periaatteissa. (Vastaaja C)

Yksi vastaajista kiteytti mielipiteensä näin:

Se, että on kehitetty erikseen opiskeltava sosiaalipedagoginen hevostoiminta, ei tarkoita sitä, etteikö sitä olisi ollut kautta aikojen olemassa. Luulen, että tiedostamattaan sitä käyttävät kaikki ne tallinpitäjät, jotka ovat tiedostaneet sen, että talliyhteisöllä on huomattavasti suurempi merkitys ainakin joidenkin tallilla olevien ja vierailevien ihmisten elämässä, kuin pelkkä ratsastustaidon kehittäminen. (Vastaaja D)

Kari Koistinen (2005, 6–8) peräänkuuluttaa sekä kuntien vastuuta että seurojen yhteistyön merkitystä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan edistämiseksi. Myös nykyisen hevostoiminnan piiriin tähtäävän ammatillisen peruskoulutuksen tulisi lisätä tietoa ja koulutusta lasten ja nuorten kasvattamisen ja ongelmien taustoista sekä niiden hoitamisesta. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta pyritään saamaan Kelan tukemaksi kuntoutukseksi.

9.6 Toiminnallinen ryhmäkuntoutus sekä hevosen kanssa koettu elämyksellisyys kuntouttavat erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria

Sosiaalipedagogisen perustan mukaan sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on merkityksellistä ryhmä. Toiminta on siis pääsääntöisesti ryhmätoimintaa. Vastanneilla oli sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta hyviä kuntoutustuloksia myös yksilötyönä, mutta tällaisessakin yksilökuntoutuksessa ryhmän ajatellaan koostuvan muusta talliväestä ja tallin eläimistä. Ryhmään kuulumisen ja ryhmätoiminta ovat merkittäviä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kuntouttavia elementtejä. Hämäläinen ja Kurki (1997, 48) nostavat myös ryhmätoiminnan eri muodot sosiaalipedagogiikan keskeisiksi menetelmiksi.

Hevosten merkitys toiminnan onnistumisen kannalta on suuri. Hevosten täytyy olla oikeanlaisia, jotta kuntoutustoiminta onnistuu turvallisesti. Ammattitaitoisten ohjaajien merkitys on tietenkin olennainen. Ohjaajien tulisikin olla päteviä sekä hevostoiminnan osalta että kasvatuksellisesti. Toiminnan on oltava sekä psyykkisesti että fyysisesti turvallista, jotta se voi olla kuntouttavaa. Yksi vastaajista arvio ohjaajan ja kuntoutettavan yhteistyötä seuraavasti:

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta antaa mahdollisuuden lapsen tai nuoren ja ohjaajan yhteisen kartan muodostamiseen. Tällöin on olemassa jotakin sellaista yhteistä, jota ei tarvitse sanoiksi pukea, vaan joka on yhteisinä kokemuksina muistissa ja viemässä luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta eteenpäin. (Vastaaja C)

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kuntoutettavilleen tuomat elämykset ovat erityisen tärkeitä ja terapeuttisia esimerkiksi masennuksesta kärsivien ja päihdetaustaisten nuorten kohdalla. Hevostoiminta palvelee monin tavoin myös sosiaalisten taitojen kehittymistä. Vähitellen

tallielämän positiiviset kokemukset ja opit siirtyvät lasten ja nuorten arkielämään. Yhden vastaajan mukaan tallilla saadut kokemukset vahvistavat erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kokemuksia heidän normaaliudestaan hyväksytyissä, tavallisissa tilanteissa. Tästä esimerkkinä seuraava näyte:

Tallilla erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret tekevät samanlaisia asioita kuin mitä heidän ikätoverinsa mahdollisesti muutenkin, näin he saavat kokemuksia normaaliudesta, onnistumisesta ja hyväksytyksi tulemisesta. (Vastaaja D)

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa nuori muuttuu toiminnan kohteesta itse aktiiviseksi toimijaksi ja saa sen kautta taitoja, joita muilla menetelmillä on vaikea saavuttaa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta rauhoittaa lapsia ja nuoria antaen heille samalla mahdollisuuden tulkita omia tunteitaan hevosen kautta. Lapsille ja nuorille on luontaista halata ja osoittaa lämpimiä tunteita suurta eläintä kohtaan. Karppisen (1998) arvelut ovat hyvin yhdenmukaisia tuloksen kanssa. Karppisen (1998, 39) mukaan terapiassa vaikuttava elementti on tekemällä oppiminen, ja siitä saadut myönteiset ajatuksia muuttavat kokemukset. Ratsastusterapia ei kuitenkaan ole pelkkää toimintaa, uuden oppimista, hallinnantunnetta tai muuta sellaista. Ratsastusterapia sisältää paljon emotionaalista vuorovaikutusta hevosen kanssa, hoivaamista ja huolenpitoa ja rentoutumista hevosen selässä. Ratsastusterapiaan kuuluu Karppisen (1998) mielestä myös rentoutumista hevosen selässä, luontokokemuksia ja muuta sellaista hiljaista terapiaa, joka on erinomaista vastapainoa nykyajan kiireiselle elämänmenolle ja luonnosta vieraantumiselle.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on myös loistava apuväline uusien erityisluokkien ryhmäytymisessä ja yhteenkuuluvaisuuden tunteen kehittämisessä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta motivoi opiskelemaan, jos lapsi tai nuori tietää, että palkkiona suoritetusta koulutyöstä on mahdollisuus toimintaan talliympäristössä. Sosiaalipedagogista hevostoimintaa voidaan käyttää motivoivana tekijänä esimerkiksi suhteessa koulunkäyntiin vaikkapa iltapäiväkerhotyyppisenä toimintana. Positiivisia kokemuksia on saatu myös sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan orientoituneilla talleilla huostaan otettujen lasten ja heidän vanhempiansa välisten valvottujen tapaamisten järjestämiseen. Vastaaja F:n esimerkki tästä:

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta tekee kuntoutettavasta itsestään aktiivisen toimijan ja itsensä kuntouttajan. Kuntoutettavat saavat positiivisia kokemuksia itsestään ja omasta toiminnastaan, joka tietenkin ruokkii myönteisen minäkuvan kehitystä. Talliympäristössä voidaan käsitellä vaikeita asioita, koska ilmapiiri on yleensä myönteinen. (Vastaaja F)

Toiminnan itsessään ei vastaajien mukaan tarvitse olla kummempaa kuin tallilla yleensäkin. Kuntouttavaa sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta tulee silloin, kun toiminnan puitteet ja sisältö

on mietitty ja järjestetty kuntouttavaksi. Yksi vastaajista painottaa tallin ilmapiirin merkitystä kuntoutustoiminnan onnistumisessa:

Tavallinen talli-ilmapiiri voi olla varsin kilpailuhenkinen. Kun tulen kuntoutusryhmäni kanssa tallille, tulen mieluiten siihen aikaan, jolloin nenänvarttaan pitkin katsovat ylpeät tallitytöt eivät ole siellä. Tai sitten valitsen tallin, jossa myös tallitytöt ovat mukavia ja pystyvät tukemaan ryhmäni yhteenkuuluvuudentunnetta. Toisaalta voin myös valita tallin, jossa hoitaja-armeijaa ei yleensä ole. Talli-ilmapiirillä on siis erittäin suuri vaikutus, ei pelkästään tallityttöjen vaan tietysti myös henkilökunnan ja muiden tallinkäyttäjien taholta. (Vastaaja B)

Vastaaja B tarkoittaa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan merkitystä kuntoutustoiminnassa seuraavassa esimerkissä:

Useat asiakkaani eivät voisi mennä tavalliselle ratsastustunnille erilaisista psyykkisistä syistä, heille järjestetty oma toiminta on siis välttämätöntä. En voi vain suositella hyvää harrastusta ja kannustaa tallille. Kuntouttavaa hevostoiminnasta tulee, kun järjestän heille oman turvallisen ryhmän kaikkine työtarpeineen (muun muassa kuljetus), vaikka toiminta itsessään onkin aivan tavallista hevos- ja ratsastustoimintaa. (Vastaaja B)

Merkittävä kuntouttava tekijä sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on omien työntekijöiden läsnäolo. Tässä onkin merkittävä ero tavalliseen tallitoimintaan. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa ohjaajilla ja opettajilla on oltava aikaa olla ryhmänsä kanssa. Vastaajien mukaan ratsastuksen lisäksi esimerkiksi eväiden syönti ja muu tallityöskentely sekä tallilla oleilu ovat yhtä tärkeitä. Edellä mainituissa toiminnoissa koetaankin usein kuntoutuksen kannalta tärkeimmät ja hedelmällisimmät keskustelut. Yksi vastaajista kiteyttääkin niiden tilanteiden merkitystä seuraavasti:

Tärkein ammattitaidon haaste onkin ehkä siinä, että osaa tarttua lasten ja nuorten tarjoihin ”täkyihin”. Ne tilaisuudet voivat joko mennä ohi tai sitten ohjaaja voi niihin tarttumalla saada erittäin hedelmällisiä ja tärkeitä keskusteluja aikaan. Todella harvoin kasvokkain istumalla esimerkiksi toimistossa päästään sellaisiin keskusteluihin. Usein jostain asiasta oppimista lisää se, että lapsi tai nuori pystyy tilanteessa oivaltamaan asian konkreettisen tekemisen kautta. (Vastaaja B)

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan mahdollisuudet ovat varmasti vielä suurelta osin käyttämättä ja tutkimatta. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta olisi mahdollisesti parhaimmillaan osana lapsen tai nuoren kokonaisvaltaista kuntoutussuunnitelmaa, jossa yhdessä tarkasteltaisiin tai purettaisiin auki tavoitteita, joihin lapsen tai nuoren kanssa toimiessa pyrittäisiin. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan potentiaali lasten ja nuorten kuntoutuksessa on varmasti valtava.

9.7 Kokonaisvaltainen kuntoutuminen: terve mieli, uudet ystävät ja vastuu itsestä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tuloksena

Kuntoutus on tietenkin aina monen asian summa, mutta vastaajat kokivat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vaikutukset poikkeuksetta erittäin merkityksellisinä omassa työssään. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on lasten ja nuorten kuntoutuksessa erittäin merkityksellistä useilla eri alueilla. Vastaajat mainitsivat sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen kehittyneen kuntoutetuilla merkittävästi sekä oman vertaisryhmän, ohjaajan että muiden kanssaihminen välillä. Tulos on yhdenmukainen Sotteau-Leomantin ja Leomantin (2001, 187-188) arveluiden kanssa. Kokkalan, Kulolan ja Pohjalaisen (2000, 6) arveluiden kanssa. Kokkola, Kulola ja Pohjalainen toteavat ratsastusterapian antavan hyvät puitteet vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Yhteiset muistot, kokemukset ja puheenaiheet madaltavat kynnyksiä uusien keskustelujen syntymiseen. Sosiaalisten taitojen oppiminen on pitkä prosessi, mutta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kuntoutuksen piirissä olevat lapset ja nuoret kehittyvät sosiaalisissa taidoissa jo kuntoutuksen alkuvaiheessa. Lapset ja nuoret käyttäytyvät talliympäristössä vapautuneemmin, rauhallisemmin ja avoimemmin; hevosten kanssa on helpompi olla. Yksi vastaajista kertookin lasten käytöksestä seuraavasti:

Raju ja hillitön käytös ei ole omien ryhmieni kanssa koskaan esillä tallilla, vaikka kouluympäristössä se olisi päivittäistä. Hevosilla on tässä mielessä hyvin rauhoittava vaikutus: lapset voivat tarkkailla niitä laumassa ja huomata, ettei lauman pomokaan jatkuvasti uhoa, vaan suurimman osan ajasta lauma on rauhallisena pitäen toisistaan huolta. (Vastaaja D)

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan avulla toteutettu kuntoutus antaa kuntoutettaville mahdollisuuden onnistumiseen sekä paljon positiivisia selviytymiskokemuksia, mikä valaa kuntoutettaville itseluottamusta sekä halua ottaa vastuuta omista tekemisistä. Vastaajien mukaan kuntouttavien itsetuntemuksessa ja itsetunnossa tapahtui huomattavaa kohenemistä (ks. Leimer 1994, 61-64). Elämänilo sekä kuntoutettavien onnelliset ja iloiset kokemukset, mukavat muistot, onnistumisen elämykset ja hyvän odottaminen (hevostoiminta on hauskaa) ohjaavat kuntoutusprosessia oikeaan suuntaan. Lapset ja nuoret saavat sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa paljon kokemuksia yhteistoiminnan merkityksestä onnistuneen lopputuloksen saavuttamiseksi. Tämä tuo lapsille ja nuorille halua ottaa hiljalleen vastuuta myös toisten hyvinvoinnista. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta kehittää kuntouttavien lasten ja nuorten tietoisuutta omista vaikutusmahdollisuuksista. Sitkeys ja yrittäminen palkitaan aina, joka johtaa

osaltaan myös ongelmanratkaisutaitojen kehittymiseen sekä oman aloitekyvyn lisääntymiseen. Tästä esimerkkinä seuraava näyte:

Tietoisuus omista vaikutusmahdollisuuksista lisääntyy. Lapset ja nuoret oppivat, että sitkeys ja yrittäminen kannattaa. Näiden kokemusten myötä myös lasten ja nuorten ongelmanratkaisutaidot kehittyvät. (Vastaaja B)

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kuntoutettavat huomaavat elämönhallinnan kannalta välttämättömien perusasioiden merkityksen. Tallitoiminta auttaa jäsentämään vuorokausirytmää ja opettaa arjen hallintaa: talliympäristössä useimmiten tietyt asiat tapahtuvat aina tiettyyn aikaan. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta vaikuttaa hyvin kokonaisvaltaisesti niin psyykkisen kuin fyysisenkin hyvinvoinnin parantumiseen.

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kuntouttajat saavat merkityksellistä tietoa kuntoutettavien lasten ja nuorten tilanteesta ja samalla vaikuttamismahdollisuudet kunkin kuntoutettavan tilanteeseen lisääntyvät (ks. Palola 2003, 87). Samalla työntekijä-asiakassuhde rakentuu. Tästä esimerkkinä seuraava näyte:

Kuntoutuksen edetessä tieto lapsen/nuoren tilanteesta koko ajan lisääntyy ja samalla mahdollisuudet vaikuttaa tilanteeseen lisääntyvät. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa myös työntekijä-asiakassuhde rakentuu koko ajan. (Vastaaja B)

Vastaajien mukaan osa kuntoutetuista sai hevostoiminnasta pysyvän harrastuksen, vaikka se ei toiminnan tarkoitus ollutkaan. Mielekäs vapaa-ajan toiminta on kuitenkin varmasti merkityksellistä hyvän elämän kannalta, ja kuntoutettavat kokevat toivoa paremmasta elämästä. Vastaaja G:n ajatus esimerkkinä:

Osa kuntoutetuista sai ratsastuksesta hyvän, pysyvän harrastuksen, joka varmasti lisää kuntoutettujen elämänlaatua ja toisaalta luo sosiaalisen verkoston ja pysyvyydentunteen elämään. (Vastaaja G)

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

10.1 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on sosiaalipedagogisesti orientoitunutta hevostoimintaa, jolla on kuntoutustavoite

Kaikki vastanneet sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaiset tulkitsivat kysymyksiä omiin kokemuksiinsa nojaten, oman viitekehüksensä läpi. Kaikesta huolimatta kokemuksissa ja vastauksissa oli paljon yhteneviä piirteitä, vaikka itse toimintaa oltiinkin saatettu toteuttaa varsin erilaisissa ympäristöissä ja erilaisin tavoittein. Kysymykset nähtiin myös varsin laajoina, ja rajat vastausten välillä olivat paikoittain häilyviä. Eri kysymyksissä saattoikin osittain toistua samat vastaukset. Kysymykset olisikin ehkä joiltain osin pitänyt muotoilla toisella tavalla, tai niitä olisi voinut olla vähemmän. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on kuitenkin kuntoutusmuotona vielä nuori ja tuntematon, joten mahdolliset persoonalliset painotukset ja pienet näkemuserot saattavat tulla esiin korostetustikin. Aihe kuitenkin koettiin tärkeänä, ja miltei kaikki vastaajat olivatkin kirjoittaneet jokaiseen kysymykseen varsin pitkiä ja tyhjentäviä vastauksia.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on sosiaalipedagogisesti orientoitunutta hevostoimintaa, jolla on selkeä kuntoutustavoite. Itse kuntoutustoiminnan tulee olla tavoitteellista ja suunnitelmallista täyttääkseen sosiaalipedagogiselle hevostoiminnalle annetut ehdot. Valtaosa vastaajista korosti saaneensa hyviä kuntoutustuloksia nimenomaan ryhmätoiminnan kautta, mutta osa vastanneista koki sosiaalipedagogisen hevostoiminnan olevan toisinaan perusteltua myös yksilökuntoutuksessa. Vastaajat halusivat myös erottaa sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tavallisesta ratsastustuntitoiminnasta, ja tämän ohessa vastaajat painottivatkin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajan koulutuksen merkitystä (ks. Palola 2003, 87). Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan peruselementeiksi nähtiin yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys. Huomattavaa on, että eräs sosiaalipedagogisen hevostoiminnan uranuurtaja Koistinen (2005) määrittelee käsitettä samaan tapaan. Koistisen (2005, 4-5) mukaan sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa korostuu yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja elämyksellisyys. Ratsastuspedagogiikka on sosiaalipedagogisesta teoreettisesta ja käytännöllisestä viitekehüksestä lähtevää työtä, jonka tavoitteena on lasten ja nuorten sosiaalisen kasvun ja hyvinvoinnin tukeminen hevosen kanssa

tapahtuvassa toiminnassa. Käsite sosiaalipedagoginen hevostoiminta tuli ratsastuspedagogiikka-käsitteen tilalle myöhemmin.

Edellä mainitusta voidaan päätellä, että pieniä painotuseroja lukuun ottamatta vastanneiden käsitykset sosiaalipedagogisen hevostoiminnasta ja toiminnan pääpiirteistä ovat hyvin samankaltaisia. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta nähdään toiminnallisena kuntoutusmuotona, jossa hevosten kanssa yhdessäolon voimalla voidaan vaikuttaa monitasoisesti erilaisiin ongelmiin ja yksilöiden tai ryhmien kuntoutukseen. Hyvätti (2004, 37) sanoo sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perustuvan ainoastaan hevosen olemassaoloon.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sisältää erilaisia tallielämään ja hevostenhoitoon kuuluvia tehtäviä, esimerkiksi hevosten harjaaminen ja ruokkiminen, karsinoiden siivous, ratsastus, ajaminen ja talliympäristöstä huolehtiminen. (Kjälman 2005, 36.)

10.2 Sosiaalipedagogisen hevostoiminta – tuloksekas kokonaisvaltainen kuntoutusmuoto

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta koettiin vastaajien keskuudessa tuloksellisena ja motivoivana tapana tehdä kuntoutustyötä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten keskuudessa. Hevosten kanssa tapahtuva kuntoutus nähtiin kokonaisvaltaisena kuntoutusmuotona, ja sosiaalipedagoginen hevostoiminta kuntouttaa erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria samanaikaisesti useilta eri alueilta. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lähensi kuntouttajan ja kuntoutettavan suhdetta, ja näin oli helpompi tehdä huomioita myös muiden kuntoutusmuotojen ja -menetelmien tarpeesta. Hämääläisen (1998, 149, 164) tekemät arviot ovat yhdenmukaisia tämän tutkimuksen johtopäätösten kanssa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta nähtiin aivan uudenaikaisena mahdollisuutena ja ajattelutapana kuntoutustyössä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sopii kuntoutusmuodoksi sosiaalisten ongelmien ehkäisevään sekä lievittävään työhön. (ks. Viialainen 2004, 34.)

Kari Koistinen (2005, 4) kertoo artikkelissaan Hevostoiminta ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä, että sosiaalipedagogisen hevostoiminnan avulla on saatu erinomaisia tuloksia muun muassa huumenuorten ja vaikeista häiriöistä kärsivien nuorten auttamisessa takaisin sosiaalisen toiminnan piiriin.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta koettiin luontevana ja monin tavoin positiivisena sekä tuloksellisena menetelmänä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutusprosessissa. Työskentely talliympäristössä tallin ihmisten ja eläinten kanssa on hyvin kokonaisvaltaista ja monipuolista kuntoutustyötä.

10.2.1 Hevonen yhteistyökumppanina

Hevosta kiiteltiin myös erinomaisena kuntouttajana ja työkumppanina. Hevonen ja sen kanssa toiminen on toisaalta toiminnan edellytys ja toisaalta toiminnan sääntöjen ja normien luoja. Hevonen herättää lähes poikkeuksetta kuntoutettavissa positiivisia tunteita, mutta toisaalta itsesuojeluvaisto saa luontaisesti miettimään omaa toimintaa ja sen seurauksia massiivisen eläimen kanssa (ks. Palola 2003, 87).

Hevonen ja hevosten kanssa toimiminen opettaa kuntoutettaville vuorovaikutustaitoja, hetkessä elämistä, arjen hallintaa ja sääntöjen sekä normien noudattamista. Kuntoutustyössä hevonen on eläimenä aivan ainutlaatuinen ja sanelee jo kokonsa puolesta tiettyjä lainalaisuuksia toiminnalle. Usein näihin sääntöihin ja niiden noudattamiseen onkin kuntoutettavien helpompi samaistua, koska säännöt palvelevat juuri hevosten hyvinvointia. Palolan (2003, 87) mukaan talliympäristöön kuuluu paljon sääntöjä, joiden noudattaminen on sekä ihmisten että eläinten turvallisuuden vuoksi välttämätöntä. Hevonen asettaa koollaan ja käytöksellään tiettyjä rajoitteita ihmisten käytökselle. Selkeät rajat tuovat turvallisuudentunnetta elämään. Ratsastusterapiassa toiminta sanelee sääntöjä tavallaan itsestään. Sääntöjen hyväksyminen on helppoa, koska ne ovat toisaalta lähtöisin hevosesta tai toisaalta hevosen hyvinvoinnin takia laadittuja.

10.3 Elämyksellistä kuntoutusta talliympäristössä

Merkittävin erityispiirre sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on luonnollisesti hevonen ja kaikki hevosen myötä talliympäristössä tapahtuva toiminta. Monet vastaajista kokivatkin useiden kuntoutettaviansa vieraantuneen pitkälti tavallisesta arkielämästä ja luonnosta. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kaikki elämän peruselementit ovat välittömästi läsnä ja näin ollen kiinnittävät vieraantuneita lapsia ja nuoria monella tasolla takaisin yhteiskuntaan. Lämpö, ruoka, puhtaus, samoin kuin elämän säännöllisyys ovat koko ajan esillä, ja niiden huomioiminen on välttämätöntä hevosen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Vastaajat kokivat jo tallilla olon ja tiettyjen päivärutiinien toistuvan näkemisen ja niihin osallistumisen tärkeäksi osaksi erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutustyötä. Osaltaan arkiset askareet ja elämän peruselementit luovat myös jatkuvuuden, turvallisuuden ja pysyvyyden tunteita kuntoutettavien elämään. Ajatukset ovat yhdenmukaisia Karppisen (1998, 39) arveluiden kanssa. Karppisen (1998) mukaan hevosen elinympäristössä on vahva yhteys luontoon. Ratsastusterapia (nykyään tästä käytetään nimeä sosiaalipedagoginen hevostoiminta) onkin hyvin maanläheistä ja konkreettista kuntoutusta.

Vastauksissa korostui myös sosiaalipedagogisen hevostoiminnan elämyksellisyys. Ystävällisinkin hevonen voi kokonsa puolesta herättää pelon ja jännityksen tunteita. Itsensä voittaminen onnistumisen elämysten ohella onkin yksi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kulmakiviä. Kuntoutettavat saavat hiljalleen uskoa omiin kykyihinsä, vaikutusmahdollisuuksiinsa sekä sitkeän yrittämisen merkitykseen. Toisaalta vastaajat kokivat elämyksellisyyden tarkoittavan myös pettymysten sietämistä ja kykyä toimia haasteiden ja vaikeuksien edessä (ks. Karppisen 1998, 39).

Hevosen kanssa toimiessa on myös luontevaa harjoitella kommunikointia, viestien antamista sekä vastaanottamista, johtajana olemista ja samalla toisen kunnioittamista. Yhteistyö- ja kommunikointitaidot kehittyivät vastaajien mukaan vähitellen kuntoutuksen edetessä ja lopulta lapset ja nuoret keskustelivat ryhmissään vapautuneesti hevosten ohella myös omista asioistaan. Yhteisöllisyys luetaan yhdeksi sosiaalipedagogisen hevostoiminnan peruselementeistä. Yhteisen tekemisen lomassa tarjoutuikin mahdollisuus syventää kontakteja niin kuntoutettavien kuin kuntouttajan ja kuntoutettavienkin välillä. Mielenkiintoista olisi tietää minkälainen merkitys ryhmällä on kuntoutuksen onnistumiseen. Vastaajatkin ovat toteuttaneet sosiaalipedagogista hevostoimintaa hyvin heterogeenisissä ryhmissä, osa myös yksilökuntoutuksena. Vastauksissa tai kysymyksissä ei ollut kuitenkaan erityisesti paneuduttu ryhmän merkitykseen, vaikka osa kuntoutettavista lapsista ja nuorista asui niin sanotuissa sijaishomeissa, eli he olivat päivittäin tekemisissä toistensa kanssa. Osa taas tapasi ainoastaan kuntoutuksen yhteydessä.

Huomionarvoista on se, että sosiaalipedagoginen hevostoiminta kehitti kuntoutettavissa myös empatiakykyä sekä taitoa toisten ihmisten huomioimiseen. Hevonen ei kaihda helliäkään tunteita, vaan nauttii rapsuttelusta ja harjauksesta. Hevoseen on helppo ottaa kontaktia, se ei välitä ihmisten historiasta tai ulkonäöstä, vaan antaa välittömän palautteen ihmisen toiminnasta juuri sillä hetkellä. Halosen (1992, 4, 24) mukaan tunteiden ilmaiseminen on hevoselle luontaista, myönteisestä kosketuksesta ja palautteesta hevonen reagoi myönteisesti. Hevonen osoittaa kiinnostusta ja ottaa kontaktia hoitajaansa. Hevosen kanssa on helppoa päästä yhteistyöhön, mutta toisaalta hevonen myös vaatii hoitajaltaan, se antaa emotionaalisia vastareaktioita sekä osoittaa positiivisia tunteita. Toisaalta lapsi ja nuori oppii myös hillitsemään aggressioitaan, koska hevonen reagoi olemuksellaan rajuihin ja epämiellyttäviin otteisiin. Kuntoutettavat oppivat tulkitsemaan tunteitaan hevosen reaktioiden kautta ja huomaavat mahdollisuutensa vaikuttaa hevosen käyttäytymiseen.

10.4 Hevonen auttaa avaamaan vuorovaikutuksen solmuja

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttö koettiin useissakin erilaisissa tapauksissa mahdolliseksi ja suotavaksi. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttöä suositeltiin erityisesti silloin, kun kuntouttavaa työtä tehdään tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on kuntoutusmenetelmä, joka vaikuttaa kuntoutettaviin samanaikaisesti monella eri tasolla ja osa-alueella.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on sosiaalisten taitojen opettelussa erittäin toimiva kuntoutusmuoto, jonka avulla voidaan tukea kuntoutettavan itsetunnon kehittämistä ja mielenterveyttä. Samalla kun kuntoutettavan ja terapeutin vuorovaikutussuhde kehittyy ja syvenee, kuntoutettavan ongelmiin ja elämäntilanteeseen on helpompi päästä käsiksi ja miettiä muita mahdollisesti tarvittavia kuntoutusmenetelmiä (ks. Palola 2003, 87). Sosiaalipedagoginen hevostoiminta luo kuntoutettaville myönteisiä elämäkokemuksia ja opettaa keskittymään ja ottamaan vastuuta. Kaikki kuntoutettavat eivät hyödy keskusteleavasta työotteesta ja osa asiakkaista kärsii sosiaaliseen vuorovaikutukseen, sosiaalisiin taitoihin tms. liittyvistä pulmista. Tällöin sosiaalipedagoginen hevostoiminta on erityisen toimiva kuntoutusmenetelmä.

Kokkalan, Kulolan ja Pohjalaisen (2000,6) mukaan ratsastusterapian sosiaalisiksi tavoitteeksi voidaan ajatella sosiaalisen käyttäytymisen kehittymistä, johon liittyy toisen huomioon ottaminen, avuliaisuus ja hyvät tavat. Vuorovaikutustaitojen oppimiseen ratsastusterapia luo hyvät puitteet. Myönteiset kokemukset ja myönteinen vuorovaikutussuhde hevosen kanssa avustaa terapeutin ja kuntoutettavan välistä vuorovaikutussuhdetta ja auttaa edelleen kuntoutettavan sosiaalista kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa. Talliympäristössä kuntoutettavan kokemuspiiri laajenee ja kontakteja on mahdollista luoda ja harjoitella yhä uusiin ihmisiin.

Vastaajat kertoivat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan toimivan hyvin myös syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin, koulupudokkaisiin ja koulukiusaamistapausten selvittelyyn (ks. Purjesalo 1991, 76–77). Toisaalta sosiaalipedagoginen hevostoiminta tarjoaa myös toiminnallisuudellaan mahdollisuuden liikkumiseen niille, joille se muutoin on hankalaa. Asiakasryhmiä ja mahdollisuuksia sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on varmasti monenlaisia, mutta vastaajien keskuudessa lapset ja nuoret koettiin kuitenkin omiin kokemuksiin nojaten selkeimpinä hyötyjinä. Tosin suurimmalla osalla vastaajista oli kokemusta vain lasten ja nuorten kanssa työskentelystä.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminta on kuntoutusmenetelmä, joka on samalla vaikuttamismahdollisuus.

10.5 Sosiaalipedagoginen hevostoiminta – erinomainen kuntoutusmenetelmä ammattilaisten käyttöön

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttö tavoitteellisena kuntoutusmenetelmänä on suositeltavaa ainoastaan sosiaali-, terveys-, tai kasvatusalan ammattilaisille, joilla on kokemusta myös hevostoiminnasta. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttö ilman edellä mainittujen alojen asiantuntemusta pelkästään talliyrittäjyyden ohella on riskialtista. Kuntouttajan ohella myös koko talliyhteisöllä on suuri vastuu kuntoutuksen onnistumisessa. Koistinen (2005, 5-6) näkeekin ratsastuspedagogisessa (myöhemmin alettiin käyttää käsitettä sosiaalipedagoginen hevostoiminta) toiminnassa mukana olevan talliyhteisön on kasvatuksellisena yhteisönä. Talliyhteisön tulee tiedostaa tehtävänsä kasvatuksellisena yhteisönä. Aikuisen tai aikuisten näkyvä rooli yhteisössä, ohjattu ja turvallisuutta herättävä vuorovaikutuksellinen toiminta sekä vastuullisuuteen ja yhteisöön kasvaminen ovat kulmakiviä talliyhteisölle, jonka toiminta on suunniteltu ratsastuspedagogisista lähtökohdista käsin. Toiminnallisuutta ja yhteisöllisyyttä ajatellen talliyhteisöstä tulee löytyä myös selkeästi määritelty pedagoginen ja toiminnallinen johtaja.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan periaatteet ovat kuitenkin varmasti jollain tasolla olemassa monen sellaisen talliyhteisön toiminnassa, jossa ollaan tiedostettu talliyhteisön merkitys tallilla olevien ja vierailevien ihmisten elämässä. Tällaisille talleilla sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei kuitenkaan ole ammattitaitoisesti suunniteltua, tavoitteellista tai välttämättä edes tietoista. Koistisen (2005, 6-7) mukaan ei ole perusteltua sanoa, että kaikki talliyhteisöt kasvattavat sosiaalisuuteen. Niin kuin kaikessa toiminnassa, niin myös ratsastusalalla on vähemmän hyvin toimivia talliyhteisöjä. On myös sellaisia talliyhteisöjä, jotka eivät terveellä tavalla tue lasten ja nuorten kasvua. Kaikki talliyhteisöt eivät välttämättä edes koe, että heidän tehtävänä on ensisijaisesti tukea lasten ja nuorten sosiaalista kasvua. Merkittävää on se, miten tallinpitäjä on itse sisäistänyt toiminnan lasten ja nuorten kasvua tukevaksi ja miten hyvin kasvatukselliset tavoitteet on saatu osaksi talliyhteisön jokapäiväistä toimintaa. Kaikesta tästä syntyy tallin toimintakulttuuri, joka heijastuu yhteisön toimintaan niin yhteisön sisällä kuin ulospäin suuntautuvassa toiminnassa. Lapset ja nuoret omaksuvat helposti niin aikuisten myönteiset kuin kielteisetkin esimerkit ja siirtävät ne toiminnassaan tallin uusille tulokkaille. Talliyhteisön kehittäminen sosiaaliseen suuntaan on asennekysymys. Hyvä, kasvattava talliyhteisö lapsille ja nuorille ei vie pohjaa hyvältä ja kannattavalta liiketoiminnalta, vaan ne kulkevat päinvastoin käsikädessä.

10.6 Ryhmäkuntoutus ja hevosen ystävyys apuna erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa

Sosiaalipedagogisen perustan mukaan sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kuntoutuksen kannalta merkityksellistä on ryhmä. Toiminta on siis pääsääntöisesti ryhmätoimintaa, ja ryhmä toimiikin merkittävänä kuntouttavana elementtinä. Toisaalta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan menetelmiä hyödyntäen hyviä kuntoutustuloksia on saatu aikaan myös yksilötyönä, mutta tällöinkin ryhmä koostuu useimmiten muusta talliväestä ja tallin eläimistä. Hämäläisen ja Kurjen mielestä (1997, 48) ryhmätyön eri muodot, samoin kuin yhteisökasvatus, ovat sosiaalipedagogiikan keskeisiä menetelmiä.

Kuntoutukseen sopivien hevosten sekä ammattitaitoisten ohjaajien merkitys on kuntoutuksen onnistumisen kannalta suuri. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaajien tulee olla päteviä sekä hevostoiminnan osalta että kasvatuksellisesti. Kuntoutustoiminnan on oltava sekä psyykkisesti että fyysisesti turvallista, jotta se voi olla kuntouttavaa. Ammattitaitoisen ohjaajan ja kuntoutettavan yhteiset kokemukset kehittävät ohjaajan ja kuntoutettavan vuorovaikutussuhdetta eteenpäin ja luovat hyvän pohjan kuntoutuksen jatkumiselle.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta tuo kuntoutettaville elämyksiä, jotka ovat erityisen tärkeitä ja terapeutisia esimerkiksi masennuksesta kärsivien ja päihdetaustaisten nuorten kohdalla. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on vastaajien mukaan monin tavoin palvellut myös kuntoutettavien sosiaalisten taitojen kehittymistä. Vähitellen tallielämän positiiviset kokemukset ja opit siirtyivät lasten ja nuorten arkielämään. Lapset ja nuoret saavat hevostoiminnasta lohdutusta, onnistumisen ja hyväksynnän kokemuksia. Purjesalon (1991, 74) mukaan elämiä on käytetty monenlaisten psyykkisten sairauksien hoitomuotona jo kauan. Nykyään on ikään kuin löydetty uudelleen eläimen arvo katalysaattoreina tai terapeutteina apulaisina. Ihmisen ja eläimen välisen suhteen avulla kykenevät monet kuntoutusta tarvitsevat löytämään lohdutusta ja hyväksyntää silloin, kun he eivät löydä sitä toisilta ihmisiltä. Ratsastuksen yhteydessä ihmisen ja eläimen väliseen suhteeseen sisältyy myös psykomotorinen puoli.

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kuntoutettava muuttuu toiminnan kohteesta itse aktiiviseksi toimijaksi ja saa toimintansa kautta taitoja, joita muilla menetelmillä on vaikea saavuttaa. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kuntoutettavat saavat mahdollisuuden tulkita omia tunteitaan hevosten kautta. Kuntoutettavien käytös rauhoittuu ja muuttuu hallituksi omien tunteiden tunnistamisen ja hallinnan kehittyttyä. Lämpimien tunteiden osoittaminen suurelle eläimelle on usein terapeutista. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on erinomainen menetelmä

esimerkiksi erityisluokkien ryhmäyttämisessä, ja kuntoutustoiminnan on todettu monin tavoin edistävän esimerkiksi lasten ja nuorten motivoitumista suhteessa koulunkäyntiin. (ks. Halonen 1994, 4.)

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei ole samanlaista kuin tavallinen tallitoiminta, vaikka toiminnan muodot näyttävätkin ulospäin varsin samalta (ks. Koistinen 2005, 6-7). Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa itse toiminnan puitteet, tavoitteet ja sisältö on suunniteltu ja järjestetty kuntouttavaksi. Kuntoutuksesta vastaavat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaiset, ja on välttämätöntä, että toiminnassa huomioidaan kuntoutettavan asiakkaan tarpeet ja tilanne. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan piirissä olevat asiakkaat eivät myöskään voisi osallistua tavalliseen ratsastustuntitoimintaan, tai ainakaan he eivät hyötyisi siitä yhtä paljon kuin juuri asiakkaalle itselleen suunnitellusta kuntoutuksesta. Kuitenkin sekä tavallinen tallitoiminta että sosiaalipedagoginen hevostoiminta sisältävät molemmat erilaisia tallielämän töitä, hevosten hoitoa ja ratsastusta. Kuntoutuksen kannalta merkittävä tekijä sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa on myös omien työntekijöiden läsnäolo, tässäkin on merkittävä ero tavalliseen tallitoimintaan. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kuntouttajilla on oltava toisaalta aikaa olla ryhmän kanssa ja toisaalta ammattitaitoa kuunnella kuntoutettavia sekä ohjata heitä kussakin tapauksessa tarpeen vaatimalla tavalla.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on vielä tuntematon ja nuori kuntoutusmuoto, jonka mahdollisuudet ovat vielä suurelta osin käyttämättä ja tutkimatta. Epäilemättä sosiaalipedagoginen hevostoiminta on kuitenkin toimiva, monipuolinen ja tuloksekas kuntoutusmuoto ja kuntoutusmenetelmä joko sellaisenaan tai osana lapsen tai nuoren kokonaisvaltaista kuntoutussuunnitelmaa.

10.7 Psyykkisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti vahvemmat hevostenystävät

Kuntoutuksen onnistumiseen vaikuttavat tietenkin aina useat asiat, mutta eittämättä sosiaalipedagoginen hevostoiminta on erinomaisen hyvä kuntoutusmuoto ja kuntoutusmenetelmä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta tuo lasten ja nuorten elämään ja toimintaan merkittäviä muutoksia useilla eri osa-alueilla.

Kaikki vastaajat kertoivat sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen kehittyneen kuntoutetuilla merkittävästi sekä oman vertaisryhmän, ohjaajan että muiden kanssaihmissen välillä.

Suuri muutos tapahtui kuntoutettavien sosiaalisissa taidoissa ja vuorovaikutustaidoissa. Aluksi taidot harjaantuivat kanssakäymisissä oman

kuntoutusryhmän ja ohjaajan kanssa. Myöhemmin kuntoutettavien itseluottamuksen- ja itsetuntemuksen kasvaessa keskusteluja käytiin luontevasti myös kaikkien tallilla käyvien ihmisten välillä. Väistämättä nämä opitut taidot siirtyivät myös kuntoutettavien arkielämään. (Vastaaja F)

Yhteiset muistot, kokemukset ja puheenaiheet ovat hyvä pohja keskustelujen syntymiselle. Sosiaalisten taitojen kehittyminen on aikaa vievä prosessi, mutta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kuntoutuksen piirissä olevat lapset ja nuoret ovat kehittyneet sosiaalisissa taidoissa jo kuntoutuksen alkuvaiheessa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta saa aikaan pysyviä muutoksia myös lasten ja nuorten käyttäytymisessä. Talliympäristössä lapset ja nuoret käyttäytyvät usein vapautuneemmin, rauhallisemmin ja avoimemmin – hevosten kanssa heidän on helpompi olla. Talliympäristön hyvät kokemukset vaikuttavat puolestaan lasten ja nuorten käyttäytymiseen muissa tilanteissa. (ks. Vossberg 1994, 31–32.)

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kuntoutettavat saavat paljon positiivisia selviytymiskokemuksia sekä mahdollisuuden onnistumiseen. Positiiviset kokemukset kasvattavat kuntoutettavien itseluottamusta sekä lisäävät halua ottaa vastuuta omista tekemisistä. Selviämiskokemukset, iloiset hetket ja kokemukset itsestään onnistujana vaikuttavat sekä itsetuntemuksen että itsetunnon kehitykseen myönteisesti. Kuntoutettavat ottavat vähitellen yhä enemmän ja enemmän vastuuta toiminnasta itselleen. Myös yhteistoiminnan, toisten huomioimisen sekä yrittämisen merkitys tulevat esille sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa monella tasolla. Konfliktitilanteiden ratkaiseminen, pettymyksensietokyvyn parantuminen sekä uusien toimintamallien etsiminen vaikeuksien tullessa nousevat esille sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa. Kuntoutuksen myötä aloitekyky sekä ongelmanratkaisukyky kehittyvät ja omien vaikutusmahdollisuuksien lisääntyminen kasvattaa edelleen uskoa omaan selviytymiseen. (ks. Lammi 1985, 26.)

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa korostuvat elämänhallinnan kannalta merkitykselliset perusasiat. Arjen hallinta, vuorokausirytmä, puhtaus ja säännöllinen ruokailu ovat koko ajan läsnä kaikessa tallitoiminnassa. Useat hevosten hoitoon liittyvistä tehtävistä ovat fyysistä kuntoa vaativia. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta kuntouttaa erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria niin psyykkisesti kuin fyysisestikin.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaisille, kuntouttajille, merkityksellistä on tiedon lisääntyminen kunkin kuntoutettavan tilanteesta. Vaikuttamismahdollisuudet kasvavat moninkertaiseksi sekä kuntoutettavan että tilanteen suhteen. Yhteisten kokemusten myötä työntekijä-asiakassuhde syventyy ja saa aivan uusia ulottuvuuksia. Mukavat kokemukset tekevät kuntoutustyöstä kaikille osapuolille mielekäästä. Osa kuntoutukseen osallistuneista saa

hevostoiminnasta myös pysyvän harrastuksen. Ratsastustoiminnan piiriin jääminen ei ole sosiaalipedagogisen hevostoiminnan päämäärä, mutta mielekäs vapaa-ajan toiminta on kuitenkin erittäin merkityksellistä oman elämän mielekkyyden kannalta.

11 POHDINTOJA

Tutkimus tehtiin valitulle ryhmälle sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaisia. Vastaajien omat kokemukset sosiaalipedagogisesta hevostoiminnasta antoivat selkeän viitekehyksen jokaisen vastaajan ajatuksille. Vastaajien aikaisempi koulutus samoin kuin hevostuntemus vaihtelivat, vaikkakin kaikki vastanneet omasivat pitkän kokemuksen ja ammattitaidon hevosten kanssa työskentelystä. Sosiaalipedagogista hevostoimintaa vastaajat olivat toteuttaneet hyvin erilaisille kuntoutusryhmille ja erilaisilla talleilla. Myös kuntoutuksen kesto ja tavoitteet olivat saattaneet vaihdella merkittävästikin. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttöä kuntoutusmuotona erityistä tukea tarvitsevien nuorten kanssa. Vastauksista löytyi paljon yhteneviä kokemuksia sosiaalipedagogisen hevostoiminnan merkityksestä kuntoutuksessa, ja näiltä osin tutkimuksesta saadut tulokset on varmasti yleistettävissä riippumatta siitä, mille asiakasryhmälle kuntoutus on suunnattu.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on Suomessa vielä tuntematon ja suhteellisen uusi terapiamuoto. Raja eri ratsastusterapiamuotojen ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan välillä on osittain häilyvä. Ratsastusterapia ja terapeuttinen ratsastus tarkoittavat kuitenkin aika lailla samaa asiaa. Terapeuttinen ratsastus viittaa enemmän vammaisten kuntoutuksessa käytettävään ratsastukseen. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta on oikeastaan yksi muoto ratsastusterapiasta. Toisaalta sosiaalipedagoginen hevostoiminta sisältää muotoja ratsastusterapiasta, mutta sosiaalipedagogisen hevostoimintaan sisältyy enemmän sosiaalisen kuntoutuksen viitekehys. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan voidaan ajatella eroavan perinteisestä ratsastusterapiasta erityisesti siinä, että sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kuntoutustavoite on sosiaalinen kuntoutus. Sosiaalipedagogista hevostoimintaa käytetään usein syrjäytymisen ehkäisyssä, erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa, sijaiskodeissa, mielenterveystyössä ja alkoholi- tai huumeriippuvaisten kuntoutuksessa. Tässä tutkimuksessa en ole tarkemmin rajannut erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria, joten heillä voi olla taustallaan jotain tai useita edellä mainituista ongelmista. Toisinaan onkin ollut vaikea tulkita näitä eri ratsastusterapian muotojen käsitteitä, koska kirjallisuudessa niitä käytetään hyvin sekaisin, lähinnä kirjan valmistumisvuodesta riippuen. Käsitteen sosiaalipedagoginen hevostoiminta on luonut Kari Koistinen, ja tuota käsitettä on alettu

käyttää vuonna 2006. Tässä tutkimuksessa olen tarkoittanut sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä tapahtuvaa ammattilaisten ohjamaa ja suunnittelemaa hevostuntoutusta.

Tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia oli se, että sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ammattilaiset kokivat sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kokonaisvaltaisena ja monipuolisena kuntoutusmuotona erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten ongelmiin. Sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla pystyttiin vaikuttamaan kuntouttavasti erilaisiin lasten ja nuorten ongelmiin sekä vaikeuksiin lasten ja nuorten kasvussa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta sisältää samalla kuntoutusmuodon ja menetelmän kuntoutuksen toteuttamiseen. Sosiaalipedagogista hevostoimintaa on mahdollista käyttää niin kuntouttavassa kuin ennaltaehkäisevässäkin mielessä.

Kuntoutuksista oli saatu varsin vakuuttavia ja vaikuttavia tuloksia. Hevosten kanssa toiminen oli lapsille ja nuorille erittäin mieleistä ja monipuolista toimintaa, joka sisälsi samanaikaisesti sekä psyykkisesti, sosiaalisesti että fyysisesti kuntouttavia elementtejä. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kuntoutettaville tarjoutui mahdollisuus voittaa itsensä usealla eri tavalla, ja samalla talliympäristön arkinen elämyksellisyys oli koko kuntoutusprosessin ajan läsnä. Positiiviset kokemukset itsestä toisinaan tiukkojenkin tilanteiden selviytyjänä ja uskaltajana paransivat lasten ja nuorten itsetuntoa ja aloitteellisuutta.

Hevosten kanssa toimiessaan lapset ja nuoret saavat hienoja elämyksiä ja kokemuksia. Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa lapset ja nuoret saavat vertaansa vailla olevan kokemuksen siitä, mitä sitkeä yrittäminen saa aikaan. Samalla kuntoutettavien usko omiin kykyihin ja vaikuttamismahdollisuuksiin kasvaa. Sosiaalipedagogisen hevostoiminta rauhoittaa lapsia ja nuoria antaen heille samalla mahdollisuuden tulkita omia tunteitaan hevosen kautta. Toisaalta kuntoutettavat saavat elämyksiä myös pettymysten sietämisestä, ja heidän kykynsä toimia haasteiden ja vaikeuksien edessä kehittyä. Sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan kuuluva elämyksellisyys voi olla hankala toteuttaa tai korvata muilla kuntoutusmenetelmillä.

Elämän perusasioiden, arkisten rutiinien ja askareiden toteuttaminen korostuvat sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa hyvänä vastapainona tämän päivän kiireiseen virtuaalimaailmaan tottuneille lapsille ja nuorille. Hevosen kanssa työskennellessä ollaankin perusasioiden äärellä; lämpö, ruoka ja puhtaus ovat toiminnassa koko ajan läsnä. Hevosten kanssa toimiessa säilyy luonnollinen yhteys luontoon, vuorokausirytmiiin, vuodenkiertoon ja työnteon merkitykseen. Sellaisillekin lapsille ja nuorille, joiden motivoituminen liikuntaan on vaikeaa muuten, tallitöistä tulee mielekästä fyysistä kuntoa nostavaa puuhaa. Tallielämän säännöt, normit ja rajat luovat turvaa ja rajoja täysin rajattomillekin lapsille ja nuorille.

Sosiaalipedagogiseen pohjaan nojaava sosiaalipedagoginen hevostoiminta on yleisimmin toiminnallista ryhmäkuntoutusta. Ryhmäkuntoutuksella on useita etuja, vertaisryhmään on helppo tukea ja peilata itseään. Vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten kontaktien harjoittelu on luontevaa tutun vertaisryhmän kanssa. Yhteisiä puheenaiheita on helppo löytää, kun ryhmällä on taustalla yhteisiä kokemuksia. Oman kuntoutusryhmän sisällä kasvanut yhteishenki ja yhteisöllisyys saivat lapset ja nuoret ottamaan itsensä lisäksi vastuuta myös toisistaan. Yhteistyön merkitys korostui ryhmätoiminnassa ja kehitti lasten ja nuorten ongelmanratkaisukykyä sekä vaikutusmahdollisuuksia omaan toimintaan. Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan avulla lapset ja nuoret oppivat kunnioittamaan toista luontokappaletta ja olemaan reiluja johtajia. Kuntouttajan ja kuntoutettavien suhde kehittyi sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa aivan ainutlaatuisella tavalla.

Tunteiden ilmaiseminen hevosten kanssa on luontevaa. Iso eläin nauttii halailusta ja rapsuttelusta, mutta toisaalta antaa välittömästi palautetta myös häiritsevistä tai hermostuttavasta käytöksestä. Vuorovaikutus hevosen kanssa on helppoa ja luontevaa, koska palaute omasta toiminnasta tulee suoraan ja välittömästi. Hevosten kanssa oppii elämään tässä ja nyt. Hevonen ei ole kiinnostunut kumppaninsa menneisyydestä, hevoselle merkitsee ainoastaan tämä hetki. Hevosten kanssa koettu hyväksyntä kehittää kuntoutettavien minäkäsitystä ja minäkuva edelleen myönteisempään suuntaan. Yhteistyö- ja kuntoutuskumppanina hevonen onkin monessa mielessä aivan ainutlaatuinen.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta toi myös apua opiskelumotivaation kehittämiseen. Sosiaalipedagogista hevostoimintaa voidaankin käyttää motivoivana tekijänä vaikkapa iltapäiväkerhotoimintana. Positiivisia kokemuksia on saatu myös sosiaalipedagogiseen hevostoimintaan orientoituneilla talleilla huostaan otettujen lasten ja heidän vanhempiansa välisten valvottujen tapaamisten järjestämisestä.

Sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa kuntoutettavista itsestään tulee kuntoutuksensa aktiivisia toimijoita, ja tätä kautta he saavat taitoja ja kokemuksia, joita muilla menetelmillä on vaikea saavuttaa. Sosiaalipedagogisen menetelmän keinoin pystytään sekä kuntouttamaan jo syntyneitä ongelmia että ennaltaehkäisemään ongelmien syntymistä. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta hyödyttää hyvin erilaisten ongelmien parissa painivia ihmisiä. Sellaista ryhmää, jolle sosiaalipedagoginen hevostoiminta ei sovi, on vaikea löytää. Tallielämästä hankitut positiiviset kokemukset loivat kuntoutettaviin uskoa itseensä ja omaan selviytymiseensä. Tallilla opitut asiat siirtyivät vähitellen kuntoutettavien arkielämään talliympäristön ulkopuolellekin.

Monet sosiaalipedagogisen hevostoiminnan kuntoutuksen piirissä olleet saavat ratsastuksesta ja hevosista elämän pituisen harrastuksen. Hyvä harrastus vaikuttaa varmasti elämän mielekkyyteen. Lisäksi ratsastusharrastus auttaa sekä luomaan uusia sosiaalisia suhteita että toisaalta tuo myös elämään jatkuvuuden ja pysyvyyden tunteita. Ratsastaessa saa virikkeitä niin psyykkisesti kuin fyysisestikin.

12 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS, EETTISYYS JA JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET

12.1 Tutkimuksen luotettavuus

Objektiivisuuden ongelmaa tarkasteltaessa on totuuskysymyksen lisäksi syytä erottaa toisistaan havaintojen luotettavuus sekä puolueettomuus. Puolueettomuus nousee kysymykseksi esimerkiksi siinä, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajaa itseään vai suodattuuko tiedonantajan kertomus tutkijan oman kehyksen läpi. Vaikuttaako esimerkiksi tutkijan oma sukupuoli, ikä, uskonto, poliittinen asenne, kansalaisuus, virka-asema tms. siihen, miten tai mitä hän kuulee ja havainnoi? Tutkija on itse tutkimusasetelmansa luoja ja tulkitsija, ja tämä vaikuttaa myös väistämättä hänen havainnointiinsa. Periaatteessa tämä laadullisessa tutkimuksessa myönnetäänkin. Luotettavuuspohdintojen ohella pitäisi tästä syystä ottaa huomioon myös tutkijan puolueettomuusnäkökulma. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.)

Tässä tutkimuksessa tulee pohdinnan kohteeksi myös laadulliseen tutkimukseen yleensä yhdistettävät puolueettomuusnäkökohdat. Vaikuttaako oma ratsastustaustani ja vahvasti hevosmyönteinen asenteeni haitallisesti tutkimuksen luotettavuuteen? Toisaalta tämä voi myös auttaa ymmärtämään asioita käytännön kannalta sekä antaa perspektiiviä vastauksiin, eikä näin ajatellen ylilyöntejä pääse tapahtumaan. Tutkimuksen tuloksia analysoidessani olen käyttänyt laadullisia menetelmiä. Laadullisen tutkimuksen validiteetin ja reliabiliteetin ratkaisee lopulta se, mitä useammat johtolangat aineistossa puhuvat sen puolesta. (Alasuutari 2001, 214.)

Hirsjärven ym. (2007, 226) mukaan kaikissa tutkimuksissa on tärkeää arvioida niiden luotettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuus on riippuvainen kahdesta asiasta. Toisaalta tarkastellaan sitä, kuinka aineisto ja siitä tehdyt johtopäätökset vastaavat tutkimushenkilöiden tarkoittamia merkityksiä ja toisaalta arvioidaan sitä, miten tutkimustulokset ovat yhteneviä

teoreettisen viitekehyksen kanssa. Näin ollen laadullisen tiedon luotettavuudessa on kyse ensisijaisesti tulkintojen validiteetista. (Ahonen 1994, 129.)

Tässä tutkimuksessa pyrin huolehtimaan tutkimuksen luotettavuudesta koko tutkimuksen ajan. Tutkimus alkoi tutkittavaan aiheeseen, sosiaalipedagogiseen ajatteluun ja ratsastusterapiaan perehtymällä.

Halusin taata tutkittaville sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijoille aikaa ja rauhaa syventyä pohtimaan kokemuksiaan tutkittavasta aiheesta, ja tutkittavat saivatkin vastata kysymyksiin itselleen parhaiten sopivana ajankohtana. Käytössäni oli vain yksi tutkimusmenetelmä, mutta sain vastauksia usealta sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijalta, joten mielestäni sain varsin kattavan kuvan tutkimuskohteesta. Olin varautunut kuitenkin tarvittaessa tekemään haastatteluita vastaajilleni, mutta vastaukset saatuani koin sen tarpeettomaksi. Opinnäytetyötään, esimerkiksi pro gradu -tutkielmaa tekevän opiskelijan on harvoin mahdollista käyttää pitkiä ajanjaksoja aineiston keruuseen (Hirsjärvi ym. 2002, 201). Osin ajanpuutteen vuoksi koin tutkimuksen kannalta relevantimmaksi kerätä aineisto ainoastaan avoimin kyselylomakkein.

Aineiston analyysin pyrin toteuttamaan mahdollisimman tarkasti ja johdonmukaisesti. Aineiston analysoinnissa käytetty menetelmä on sisältöanalyysi (Tuomi ym. 2002, 93, 148). Aineiston analyysissä tavoitteenani oli esittää sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijoiden ajatukset mahdollisimman selkeästi ja totuudenmukaisesti. Mäkelän (1990, 53) mukaan tutkimuksen lukijan tulee pystyä seuraamaan tutkijan päättelyä. Tällöin lukijalle tulee antaa edellytykset hyväksyä tutkijan tulkinnat tai riitauttaa ne. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 188) toteavat tutkimustulosten tulkinnan olevan väistämättä hyvin subjektiivista. Välttääkseni liiallista omaa tulkintaa, palasin yhä uudelleen aineiston ääreen. Tulosten tulkinnassa pyrin paneutumaan aineistosta esiin nousseihin seikkoihin ja saattamaan niitä edelleen teorian tasolle. Vahvistaakseni tulosten tulkintaa esittelen tulososiossa suoria lainauksia kerätystä aineistosta.

Moilasan & Rähän (2001, 51) mukaan tutkimuskysymysten, tutkimustulosten ja johtopäätösten tulee kiinnittyä tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin. Tässä tutkimuksessa teorian ja tutkimustulosten yhteneväisyys on varmistettu siten, että tutkimuksen avoimet kysymyslomakkeet on laadittu teoriaa ja tutkimustehtäviä silmällä pitäen.

Mason (1996, 145–146) korostaa, että kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus todennetaan varmalla ja tarkalla työskentelyvälineiden käytöllä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulokset eivät ole toistettavissa samaan tapaan kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Myöskään mittaustuloksia ei ole mahdollista vertailla testien avulla. Laadullisen tutkimuksen tutkijat eivät pysty sanatarkkaan

selitykseen mittausten suorittamisesta, mutta tästä huolimatta tutkimuksessa voidaan osoittaa havaintojen tarkkuus.

12.2 Tutkimuksen eettiset kysymykset

Tutkimuksessani olen pyrkinyt kiinnittämään huomiota myös tutkimuseettisiin näkökohtiin. Tuomen ja Sarajärven (2002, 122) mukaan tutkijan omat eettiset kannat vaikuttavat aina tieteellisessä tutkimustyössä tehtyihin ratkaisuihin. Tutkimuksessani olen pyrkinyt huolehtimaan myös työn eettisistä ratkaisuista läpi koko prosessin.

Tutkimuksen eettisyys on prosessin alusta asti huomioitu esimerkiksi siten, että tutkittavien sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijoiden henkilöllisyys, työpaikka tai asuinpaikka eivät tule ilmi missään tutkimuksen kohdassa. Tutkijana valitsin tutkimushenkilöille omat aakkoset, joilla tutkittavat esiintyvät tulososion sitaateissa. Kaikki tutkimuksen materiaali on säilytetty tutkijalla itsellään siten ettei kukaan ulkopuolinen ole päässyt siihen käsiksi. (ks. esim. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 125).

Tutkimuksen yleisten eettisten kysymysten ohessa voidaan arvioida tutkimuksessa käytettyjen tutkimusmenetelmien eettisyyttä. Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä käytettiin avointa kysymyslomaketta. Tämän tutkimusmenetelmän käyttöön en koe liittyvän mitään erityisiä eettisiä ongelmia.

12.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tässä tutkimuksessa tutkittiin kahdeksan sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijan näkemystä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan soveltuvuudesta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutukseen. Tutkimuksessa tarkasteltiin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan asiantuntijoiden kokemuksia kuntoutustyöstä. Tutkimuksen erityisenä mielenkiinnonkohteena oli sosiaalipedagogisen hevostoiminnan erityispiirteet ja mahdollisuudet kuntoutustyössä.

Tätä tutkimusta voisi edelleen laajentaa hankkimalla lisää tutkimuksen viitekehyyteen sopivia tapauksia. Lisäksi tutkimuksessa käytettiin vain yhtä tutkimusmenetelmää. Tutkimuksen aineistoista saisi kattavamman, jos tutkimuksen aineistonkeruuta laajentaisi menetelmätriangulaation keinoin useammalla aineistonkeruumenetelmällä. Eläytymismenetelmä, haastattelut samoin kuin havainnointijaksot olisivat sopineet hyvin tähän tutkimukseen.

Jatkotutkimusehdotelmia ajatellen yhtenä mielenkiinnon kohteena voisi olla vertaileva tutkimus sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ja jonkin toisen kuntoutusmenetelmän välillä. Tällaisella tutkimuksella voitaisiin peilata sosiaalipedagogisen hevostoiminnan vahvuuksia ja heikkouksia toisiin kuntoutusmuotoihin ja mahdollisesti kehittää sosiaalipedagogista hevostoimintaa.

Vaihtoehtoisille kuntoutusmuodoille on jatkuva kysyntä. Tässä tutkimuksessa olen osoittanut, että ainakin sosiaalipedagoginen hevostoiminta tulisi nähdä vakavasti otettavana kuntoutusmuotona ja kuntoutusmenetelmänä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Kuten tutkimustuloksista käy ilmi, sosiaalipedagogisen hevostoiminnan keinoin voidaan kokonaisvaltaisesti vaikuttaa lasten ja nuorten mielekkääseen kuntoutukseen ja ennaltaehkäisevään työhön. Toivon, että tämä tutkimus omalta osaltaan auttaisi nostamaan hevosten ja sosiaalipedagogisen hevostoiminnan arvoa ihmisten kanssa tehtävässä kuntoutustyössä.

Pro gradu -tutkielmani nimi on Oletko katsonut hevosta silmiin? Tällä kysymyksellä halusin viitata koko graduni punaisena lankana toimivaan hevosen olemassaolon kuntouttavaan ainutlaatuisuuteen. Oletko sinä kokenut eheyttävän ystävyyden tuon 500 kiloisen terapeutin kanssa, oletko katsonut hevosta silmiin?

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, Gummerus Kirjapaino Oy.

Ahonen, S. 1994. Fenomenologinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä, 113–160.

Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Kurki, L. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Halonen, S. 1992. Hevonen terapeuttina. Pro gradu- tutkielma, Tampere.

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2007. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1990. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyvätti, N. Ratsastuspedagogiikka: talliyhteisö kasvattajana. Hippos 5/2004, 37.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Hämäläinen, J. 1998. Seikkailu- ja elämyspedagoginen orientaatio sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. Julkaisussa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu Näkökulmia elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Opetusjulkaisu 1/1999. Kuopion yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus.

Järvikoski, A. 1994. Vajaakuntoisuudesta elämänhallintaan? Kuntoutuksen viitekehysten ja toimintamallien tarkastelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Karppinen, S. J. A. 1998. Elämyspedagoginen näkemys erityisopetuksessa – Elämyspedagogiikan opetuskokeilu oululaisessa Kajaanintullin erityiskoulussa. Lisensiaatintutkimus, Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.

Kemppainen, R. 2004. Kuntoutuksen tavoitteet, keinot ja oikeusluonne. Teoksessa Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kanssamme ihmisen toimijuuden tukeminen. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS- kustannus, 68–84.

Kjälldman, R. Putosin koulusta, nousin ratsaille – ratsastuspedagoginen lähestymistapa koulupudokkaiden yksityisopetuksessa. Teoksessa Okulov, S. ja Koukkari, K. (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi - sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus. Kuopio. 35–44.

Koistinen, K. 2005. Hevostoiminta ehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä. Teoksessa Okulov, S. ja Koukkari, K. (toim.) Ratsastuspedagogiikasta sosiaalipedagogiseksi hevostoiminnaksi – sosiaalipedagogisen hevostoiminnan perusteet ja sovellukset täydennyskoulutuksen kokemuksina. Kuopion yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus. Kuopio. 1–11.

Kokkala, H., Kulola T. & Pohjalainen, K. 2000. Hevonen kuljettaa kuntoutumisen tielle. Suomen kuntoutusliitto ry:n kehittämisselvitys.

Kreienborg, R. 1994 Heilpedagogisen vikellyksen erikoismahdollisuudet niiden lasten ja nuorten auttamisessa, joilla on autismioireita tai autistisia taipumuksia. Teoksessa Törmälehto, E. (toim.) Ratsastusterapiaa koskevia kirjallisuusotteita osa 1, Kuntoutusliiton julkaisu.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen: muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Lammi, A. 1985. Nouse ratsaille, hevonen on hyvä kuntouttaja. Lääkintävoimistelija 2/1985. 23–26.

Leimer, G. 1994. Heilpedagoginen vikellys ja ratsastus anorexia nervosan hoidossa. Teoksessa Törmälehto, E. (toim.) Ratsastusterapiaa koskevia kirjallisuusotteita osa 1, Kuntoutusliiton julkaisu.

Mason, J. 1996. Qualitative Researching. London: SAGE Publications.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. 1994. Qualitative data analysis (2. Painos) California: Sage.

- Moilanen, P. & Riih , P. 2001.** Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino. 44–67.
- Mäkelä, K. 1990.** Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa: Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.
- Nyqvist, L. 1993.** Lokki – muutoksen mahdollisuus. Lasten- ja nuortenhuollon kokeiluprojektin arviointitutkimus. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri.
- Palola, L. 2003.** Laukki-projekti. Ratsastusterapia psykososiaalisena kuntoutuksena. Teoksessa Linnossuo, O. (toim.) Sosiaalinen ja toiminnallisterapeuttinen työ nuorten kanssa. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelut. 78–106.
- Purjesalo, L. 1991.** Ratsastus hoito- ja kuntoutusmuotona. Pro gradu -tutkielma, Tampere .
- Soiteau-Leomant, N. & Leomant, C. 2001.** Socially deprived young people and socialisation. The Proceedings of the 10th International Therapeutic Riding Congress It’s the horse that makes difference. Federation Nationale Handi Cheval, France.
- Suomen kuntoutusliitto. 2000.** Yli vuorien harpataan, poikki merien kahlataan – ratsastusterapiastako apua masennukseen? Projektin loppuraportti.
- Syvälahti, R. 1983.** Lapsella on oppimisvaikeuksia. Helsinki: Otava.
- Tampereen yliopisto, Seija Okulov. [Viitattu 3.6.2007] Saatavilla** www-muodossa:<URL: http://www.uta.fi/laitokset/sospol/sttutk/abstraktit/ryhma8_1.htm
- Toikko, T. 1997.** Psykososiaalinen lähestymistapa sosiaalityössä. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Janus 2/1997, 169–188.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2002.** Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2002.** Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Turun yliopisto, Mika Elmeranta. [Viitattu 15.6.2007] Saatavilla** www-muodossa:<URL: <http://www.tkk.utu.fi/taydennyskoulutus/sote/soshepeda/index.html>.

Viialainen, R. 2004. Eläimet terapoivat maailmalla, entä Suomessa? Dialogi 6/2004. 26–39.

Viialainen, R. 2004. Eläinavusteinen terapia ottaa ensi askeleitaan suomessa. Dialogi 6/2004. 31–33.

Vossberg, R. 1994. Ponien käyttäminen kontaktikyvyn ja sosiaalisen kanssakäymisen kehittämiseen. Törmälehto, E. (toim.) Ratsastusterapiaa koskevia kirjallisuusotteita osa 1, Kuntoutusliiton julkaisu.

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa

Tämän päivän lapsista ja nuorista käytäviä keskusteluja leimaa yhä useammin huoli lasten ja nuorten jatkuvasta ja kasvavasta pahoinvoinnista. Yhteiskunnan arvoja heijastavat kiire ja suorittaminen tarttuvat lapsiin jo päiväkotikäytössä. Liian usein saammekin lukea otsikoita järjettömistä väkivaltaisuuksista, joihin osa nuorista syyllistyy pahoinvoinnin kasvaessa kestäättömäksi.

Lapsi- ja nuorisotyön alalla on jatkuvasti lisääntyvä tarve vaihtoehtoisiin työmuotoihin, joiden avulla lapsia ja nuoria pystyttäisiin auttamaan erilaisissa psykososiaalisissa ongelmissa. Eläinten käyttö apua tarvitsevien ihmisten palvelijana lisääntyy jatkuvasti. Eläinten terapeuttinen vaikutus ihmisiin on ilmeistä.

Sosiaalipedagogisen hevostoiminnan nähdäänkin tarjoavan sellaisia piirteitä, joilla lasten ja nuorten kuntoutusta, kasvua ja kehitystä voidaan ohjata myönteiseen suuntaan.

Tämän pro gradu -tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sosiaalipedagogista hevostoimintaa sekä tarkastella sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttöä kuntoutusmuotona erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa.

Erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla tarkoitetaan sellaisia lapsia ja nuoria, jotka ovat elämänsä aikana syystä tai toisesta joutuneet syrjäytymisuhan alle. Nämä lapset ja nuoret ovat mahdollisesti kärsineet tai kärsivät huolenpidon ja kiintymyksen puutteesta, hylkäämisen kokemuksista tai ihmissuhteiden väkivaltaisuuksista.

Toivoisinkin Teiltä näin kesäkiireiden keskellä hetken aikaa ja pyytäisin, että olisitte mukana tärkeässä työssä ja vastaisitte muutamiin aiheesta esittämiini kysymyksiin. Näihin kysymyksiin voitte kirjata ajatuksianne aiheesta aivan vapaasti omin sanoin. Tutkimus tehdään täysin luotettavasti, ja vastaajien nimet eivät tule julki missään vaiheessa. Kysymyksiin vastattuanne laittakaa vastauspaperit kirjeessä mukana olevaan kirjekuoreen ja lähettäkää takaisin minulle 15.8.2007 mennessä. Kiitos vaivannäöstäsi!

Oikein ihanaa ja aurinkoista hevoskesää!

Ystävällisin terveisin Laura Mustonen

Lisätietoja tutkimuksesta:

laura.m.mustonen@uta.fi

Kuninkaankatu 22 B 10

33210 TAMPERE

tel. 044-2626111

Sosiaalipedagoginen hevostoiminta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa

Kirjoita seuraaviin kysymyksiin mieleesi nousevia ajatuksia vapaasti omin sanoin.

1. Mitä mielestäsi tarkoitetaan sosiaalipedagogisella hevostoiminnalla?
2. Miksi sinä käytät sosiaalipedagogista hevostoimintaa?
3. Mitä erityispiirteitä/mahdollisuuksia sosiaalipedagogisessa hevostoiminnassa mielestäsi on?
4. Milloin sosiaalipedagogisen hevostoiminnan käyttö on mielestäsi tarpeen?
5. Ketkä sosiaalipedagogista hevostoimintaa käyttävät?
6. Miten sosiaalipedagogista hevostoimintaa voidaan mielestäsi käyttää apuna erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa?
7. Millaisia tuloksia olet huomannut sosiaalipedagogisen hevostoiminnan tuovan erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa?